

Sv. Vojtěch. Sepsal Dr. Fr. Král a prof. J. Ježek. Cena 8 Kč.
 O mši svatě. Pojednává theol. a fil. Dr. Josef Kupka. Cena 8 Kč.
 Pastýřské bohosl. od Dr. Ant. Skočdopole. Díl I. Cena 5 Kč; Díl II. Cena 7 Kč. (Rozebráno).
 Výklad žalmů. Napsal Dr. Jan Sedláček. Díl I. Cena 6 Kč 60 h. Díl II. Kč 7-40.
 Chrámový poklad u sv. Víta v Praze. Napsali Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler. Cena 50 Kč.
 Úvod do Písma sv. Nového Zákona. Sepsal Dr. Jan Lad. Sýkora. Díl I. Cena 7 Kč. Díl II. část I. Cena 10 Kč.
 Morálka filosofická. Část I. a II. Napsal Dr. Eugen Kadeřávek. Cena 6 Kč.
 Protestantství v Čechách. Sepsal Dr. Fr. Kryštůfek. Cena 7 Kč 50 h.
 P. Bohuslav Balbín S. J. Napsal P. A. Rejzek S. J. Cena 7 Kč 50 h.
 Katolická mravouka. Napsal Dr. Ant. Vřešťál. Díl I. Povšechný. Cena 6 Kč 50 h. Díl II. Podrobný. Část I. Cena 8 Kč. Část II. Cena 10 Kč.
 Sv. Otce Řehoře Vel. Kniha o správě pastýřské, jakož i Pavla Diakona mnicha Cassinského, Život sv. Řehoře Vel. Přeložil, úvodem i poznámkami opatřil Klement Kuffner, farář u sv. Víta v Praze. Cena 4 Kč.
 Kniha Soudců. Překlad z Vulgaty i z původního textu a výklad. Napsal Dr. Jar. Sedláček. Cena 8 Kč.
 Encyklika J. S. papeže Pia X. »Pascendi Dominici Gregis« O učení modernistův. Přeložil a vysvětlil P. Václav Smolík C. SS. R. Cena 6 Kč 50 h.
 Sv. Aurelia Augustina Rukověť pro Vavřince čili Kniha o víře, naději a lásce. Přeložil a úvodem i poznámkami opatřil Klement Kuffner, farář u sv. Víta v Praze. Cena 2 Kč 50 h.
 Bibliografie české katolické literatury náboženské od r. 1828 až do nynější doby. Sestavili Dr. Jos. Tumpach a Dr. A. Podlaha. Část I. Cena 10 Kč. Část II. Cena 10 Kč. Část III. Cena 10 Kč. Část IV. Sestavil Dr. A. Podlaha. Cena 16 Kč. Část V. Sestavil Dr. A. Podlaha. Cena 40 Kč.
 Nástin základův a všeobecných zásad společensko-hospodářských. Napsal Dr. Alois Soldát. Cena 10 Kč.
 M. Jan Hus. Napsal Dr. Jan Sedlák. Cena 10 Kč. (Rozebrán).
 Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku stol. XIX. Napsal Dr. Ant. Podlaha. Díl I. Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1649—1710.) Část první. Cena 10 Kč.
 Katolická mravouka. Doplnky a změny dle nově vydaného církevního zákoníka a jiných výnosů. Napsal Dr. Antonín Vřešťál. Cena 2 Kč. (Rozebrána).
 Katolická věrouka. Sepsal prof. Dr. Rich. Špaček. Díl III. Část 1. Kniha V. a VI.: O milosti a svátostech vůbec. Cena 18 Kč. — Část 2. Šestá kniha: O svátostech zvláště. Sedmá kniha: O dokonání nebo o posledních věcech. Cena 35 Kč. — Díl I.: O Bohu. Prvá kniha: O Bohu jediném. Druhá kniha: O Bohu trojjediném. Cena 25 Kč. (Rozebr.) — Díl II. Třetí kniha: O stvoření. Čtvrtá kniha: O Bohu Vykupiteli. Cena 35 Kč.
 Hus dle nejnovější literatury. Opravy a doplňky k Sedlákovu dílu o Husovi. Sebral a vydal ThDr. P. Augustin Alois Neumann, O. S. A., docent Cm. bohosl. fakulty v Olomouci. Cena 10 Kč.

HUS

DLE NEJNOVĚJŠÍ LITERATURY.

OPRAVY A DOPLŇKY
 K SEDLÁKOVU DÍLU O HUSOVI.

SEBRAL A VYDAL

ThDr. P. AUGUSTIN ALOIS NEUMANN, O. S. A.,

DOCENT CM. BOHOSLOVECKÉ FAKULTY, V OLOMOUCI.

PODÍL ÚDŮ NA ROK 1930—31. — ČÍSLO LXVII.

V PRAZE 1931.

NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. PROKOPA. — TISKEM C YRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY
 V KOTRBA.

CENA 10 Kč

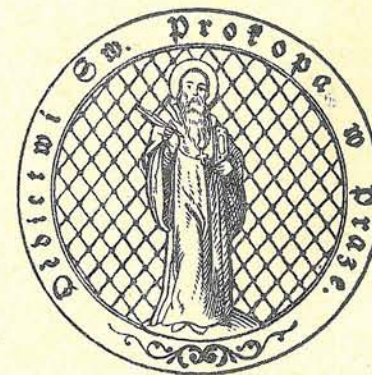
HUS

DLE NEJNOVĚJŠÍ LITERATURY.

OPRAVY A DOPLŇKY
K SEDLÁKOVU DÍLU O HUSOVI.

SEBRAL A VYDAL

ThDr. P. AUGUSTIN ALOIS NEUMANN, O. S. A.,
DOCENT CM. BOHOSLOVECKÉ FAKULTY V OLOMOUCI.

PODÍLŮDŮ NA ROK 1930—31. — ČÍSLO LXVII.

V PRAZE 1931.

NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. PROKOPA. — TISKEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ
KNIHTISKÁRNY V. KOTRBA.

Nihil obstat.

Antonius Sřtřž,
ensor.

Imprimatur.

Pragae, 9. Februarii 1932.

Dr. Theophilus Opatrný,
cancellarius.

Předmluva.

V roce 1927 dostalo se mi té cti, že Dědictví sv. Prokopa mne požádalo připravit druhé vydání *Sedláková Husa*. Po vzájemné dohodě byla edice domluvena tak, aby k vůli zlevnění nákladu a tím i většímu rozšíření spisu z ní odpadly latinské přílohy prvního vydání a místo nich, aby připojeny byly poznámky, jimiž by *Sedlákovovo* dílo bylo doplněno a opraveno na základě husovské literatury od roku 1915 vyšlé. Ve stanovenou lhůtu jsem odvedl rukopis, ale k tisku nedošlo hned a loni mi bylo sděleno, že vydavatelstvo změnilo svůj úmysl a sice tak, aby vyšly pouze ony opravy a doplňky jako samostatná kniha. Po nové a klopotné práci odevzdávám tímto do rukou čtenářstva svou práci a považuji za vhodné uvést úvodem stručný přehled výsledků vědeckého badání o Husovi a jeho době.

O době předhusitské: 1. Stav kněžstva řeholního byl dle autentických dokladů mravně velmi dobrý, po stránce vzdělanostní na výši své doby. Méně uspokojivým byl mravní stav kněžstva světského. Nová odůvodnění tohoto stavu jsou dvě: Přílišné zasahování moci světské do záležitostí církevních, jehož následkem bývalo i dosazování nehodných lidí k funkcím církevním. Zrátky za Václava IV., jež úplně znemožňovaly řádné vedení církve. Domněnka o ohromném počtu kněžstva se již nedá držeti.

2. V myšlenkovém hnutí před Husem zjištěny byly na základě nových, hodnověrných dokladů vlivy cizích sekt: Valdenských a sekty svobodného ducha. Přímo formální souvislost českých předchůdců Husových s Husem samotným se dosud zjistiti nepodařilo, tak že *Flajšhans* neváhal prohlásiti t. zv. předchůdce Husovy za takové pouze jakožto horlivce pro reformu církve,

Hus dle nejnovější literatury.

kdežto za ideové otce Husovy označil české viklefovce Štěpána z Kolína a Stanislava ze Znojma.

3. Pokud se osoby Husovy týká, byla přetřásána otázka jeho rodiště. Dosavadní výsledek polemik místy prudce vedených jest, že víra v rodiště Husovo na jihu Čech jest otřesena a za pravděpodobný jest považován Husův původ z Husince u Klecan. Nejnověji bylo dokumentárně vyvráceno Husovo rektorství.

4. Výzkumy *Trávníčkovy* značně seslabily Husovy zásluhy o reformu jazyka českého; neboť dle něho „na vývoj českého jazyka jako souhrn nářečí působení Husovo nemělo nejmenší vliv.“

5. O tolik přetřásané otázce Husova kacířství veliký ctitel Husův, prof. *Novotný*, prohlásil, že kacířem Hus byl, když stál před soudci kostnickými. Jeho recensent *Krofta* naproti tomu poukázal, že Hus byl již dávno před tím s církví hotov. To jsou tedy úsudky liberálních dějepisců o Husově kacířství.

6. *Pekař* dal *Sedlákovu* (proti *Kroftovi*) za pravdu, že Hus odvolal spíše z falešného studu nežli z opravdového přesvědčení.

Odevzdávám své opravy a doplňky k *Sedlákovu* Husovi do rukou čtenářů, zvláště čtenářů katolických s upřímným přáním, by přinesly svůj užitek, jenž byl jediným mým cílem.

Řím, dne 19. dubna 1931.

AUTOR.

Doba před Husem.

I.

Mravní a náboženský život věřících.

(Zjevy svatosti věřících. Úcta Eucharistie a P. Marie. Štola.)

Doba tato bývá předváděna jakožto doba všeobecné mravní pokleslosti a proto *Sedlák* ve stejnojmenné kapitole svého díla o Husovi vhodně poukázal na některé světlé zjevy po stránce mravní. *Sedlákovy* údaje možno nyní doplnit údaji novými.

Přímo skvělým dokladem křesťanské dokonalosti v kruzích laických jest Anna z Rožmberka, která v letech 1378—84 meškala v Římě, kde se cele věnovala obsluhování krajanů v českém hospici. Vedla život tak odříkavě přísný, že její známí se o ni obávali a její bratr, probošt Petr z Rožmberka, byl nucen jí dokonce i dokazovati, že jí-li a pije-li právě tolik, kolik potřebuje, že se tím nikterak neprohřešuje na své duši.¹⁾

S jiným krásným dokladem křesťanské dokonalosti potkáme se asi v poslední čtvrti XIV. století v Žatci. Tam žili tehdy manželé Sdenklovi, kteří u arcibiskupského oficiála v Praze vyznali, že zachovávají naprostou čistotu, jakoby žili v klášteře, ale poněvadž nechtěli svým životem porušovati vlastního účelu manželství, prosili o dovolení, aby směli žítí v ustavičné čistotě. Officiál svolil a přijal od nich příslušnou přísahu.²⁾

Jiný případ poznáváme v Bělé pod Bezdězem, kdo do kláštera Augustiniánů-eremitů vstoupil jistý Fr. Vít, jenž přenechal péči o své nedospělé syny svému švagrovi a odkázal jim veškeren

¹⁾ *Neumann*, Studie o době předhusitské, Hlídka 1926, 66. Text listu Petrova otiskl též ve sbírce: *Prameny k dějinám duchovenstva v době předhusitské a Husově*, Studie a texty VI., Olomouc, 1926, 213—14. ²⁾ Viz *Neumann*, *Prameny atd.*, 155—56.

svůj majetek. Jest to krásný příklad, neboť dokazuje, kterak zbožný laik opustil všechno, rodinu i majetek a odešel do kláštera, by tam sloužil výlučně Bohu.¹⁾

Poznavše nové doklady křesťanské dokonalosti v soukromém životě věřících, obrátíme nyní svou pozornost k jejím projevům na poli čistě náboženském, v oboru kultu. Novým dokladem vroucí úcty k nejsv. Svátosti oltářní jest list Dětricha, převora zbraslavského, k Cistercienkám na Starém Brně.²⁾ Vysvítá z něho, že Dětrich byl několikráte u nich v klášteře, kde kázal Sestrám o Eucharistii s takovým úspěchem, že ho prosily, by jim své promluvy napsal. Patrně z toho, že již v první polovici XIV. století byla u nás vroucí úcta eucharistická a že mocným jejím ohniskem byl klášter zbraslavský, odkud se šířil onen kult i na Moravu. V pozdější době potkáváme se již s celou řadou dokladů o úctě nejsv. Svátosti. V klášteře zbraslavském učinil roku 1379 Fr. Vít nadaci k rozvíhání svící při pozdvihování a o něco později (1392) potkáváme se v témže klášteře s fundací na svíce hořící před Nejsvětějším od zeleného čtvrtka do Božího hodů velikonočního. Počátkem XV. století potkáváme se již s celou eucharistickou slavností konanou v každý čtvrtek v herburském klášteře (Dominikánek). Také se již shledáváme s kaplemi zasvěcenými B. Tělu, jako na př. v Brně při kostele sv. Jakuba. Na Znojemsku, ve Slavonicích, byla podobná svatyně dokonce i cílem lidových poutí.³⁾

S úctou nejsv. Svátosti oltářní, oběti to kříže, souvisela úzce úcta prokazovaná sv. Kříži, kterou lze stopovati v celé řadě případů. Předmětem jejím bylo zakládání chrámů, zvláštních kaplí, oltářů a fundací. V Uničově na Moravě byl ke cti sv. Kříže dokonce založen klášter Minoritů. S oltáři sv. Kříže potkáváme se u sv. Jakuba v Brně, v Bíteši a v Kelči. V Čechách nacházíme v té době oltáře sv. Kříže u sv. Michala na Starém Městě pražském a v Kutné Hoře, kde založil cech kapli sv. Kříže (1401).⁴⁾

Ohledně úcty svatých nutno vytknouti zvláště kult mariánský a t. zv. augustinských světců.

Moderním a co do původu českým svátkem byl svátek Navštívení P. Marie, zavedený na přímluvu arcibiskupa Jenštejna pro

¹⁾ Tamže, str. 30. ²⁾ Neumann, List Dětricha zbraslavského k Cistercienkám starobrněnským, Hlídka 1923, 10 n. ³⁾ Neumann, Z dějin bohoslužeb v době husitské, 15. ⁴⁾ U. d., 15.

celou církev (1386). Výrazem radosti, s jakou byl nový tento svátek přijat věřícími, jest založení kláštera kanovníků-Augustiniánů v Prostějově Petrem z Kravař (1391), jenž, jak výslovně v zakládací listině praví, učinil tak „ke cti Panny Marie a zvláště k vůli zavedenému svátku Navštívení,“ jež prý přimělo jeho srdce „k hlučné oslavě tak veliké Rodičky.“ Veliká úcta k Matce Boží byla i v rodině pánů ze Šternberka. Její člen, biskup litomyšlský Aleš, založil k úctě Bohorodičky augustiniánskou kanonii ve Šternberku na Moravě a poručil, aby se tam v každou neděli sloužila mše sv. ke cti Matky Boží. Z nižších tříd uvádím tu prostějovského měšťana Peška, který obnovil v Olomouci zpustlou tamní kapli sv. Ducha a zasvětil ji P. Marii.¹⁾

S otázkou bohoslužebnou souvisí těsně i otázka štolová, odpovídající zásadě sv. Pavla, dle níž ten, který oltáři slouží, má z něho i žíti. Sedlák v tomto směru uvedl na pravou míru názory o pokání a odpustcích, nutno k tomu ještě připojit něco o štole. Uvádím zde spis vynikajícího člena kláštera roudnického Štěpána nadepsaný „Quaestiunculae“, v němž autor vyslovuje svůj názor o odpustcích takto: „Před posvátnými úkony se nesmí od věřících nic žádati, teprve až po nich může se jim říci, by učinili dle chvalitebného zvyku.“ Nechtějí-li, může jich k tomu donutiti biskup anebo vikář. Co nazval tak vzorný kněz, jako byl Štěpán z Roudnice, chvalitebným zvykem, nebylo zajisté žádnou simonií. Rovněž jest jisto, že arcibiskupská kurie by se bývala sotva propůjčila ke svatokupectví.

¹⁾ Tamtéž, 17.

II.

Duchovenstvo v době předhusitské.

(Vzdělání duchovenstva. Jeho mravní stav. Překroucení pramenů.
Početnost kněžstva.)

Myslím, že do žádného úseku doby předhusitské nebylo v poslední době vneseno tolik nového světla, kolik právě do kapitoly o stavu duchovenstva. Jsou to právě otázky, jejichž zodpovězení si přáli vždy netoliko historikové, ale i celá široká veřejnost. Dle dosavadních historických výzkumů zvykli jsme si hledět na katolické kněžstvo doby předhusitské jako na nevzdělanou a nemravnou kastu. Nejnovější doklady však tento tuctový názor do značné míry opravují.

O vzdělání světského kněžstva se velice staral arcibiskup Arnošt z Pardubic. Arnošt dal k vůli lepšímu vzdělání svého kněžstva obnoviti katedrální školu u sv. Víta; při studijních dovolených udělovaných kněžím do ciziny za vyšším vzděláním dozíral přísně, aby nešlo o pouhou dovolenou k cestování. V jiných případech se snažil umožniti theologická studia těm, kteří pro chudobu se jim nemohli věnovati. Důležité jest však zvláště to, že arcibiskup připouštěl k svěcení na kněze pouze kandidáty s ukončeným bohosloveckým studiem. Z toho vysvítá, že aspoň v době Arnoštově bylo kněžstvo náležitě vzdělané a že by tudíž bylo křivdou mluvit všeobecně o nevzdělaném kněžstvu, v němž prý byli i lidé nemající ani nejprimitivnějších vědomostí profánních, ani náboženských.¹⁾

O vzdělání řeholníků možno posloužiti řadou nových a důležitých dokladů. Vysvítá z nich, že velmi vzdělané kněžstvo měli

¹⁾ Neumann, Studie o době předhusitské, K povaze Arnošta z Pardubic. Hlídka 1926, 15.

Augustiniáni-eremité, jejichž členové studovali v Sieně, Bologni, Florencii, Oxfordu, Paříži a Cambrigdi. Není proto divu, že za takových okolností mělo i jejich domácí studium v Praze zvučné jméno a bylo důležitým kulturním střediskem řádu povahy mezinárodní. Do Prahy se sjížděli Augustiniáni z Němec, Uher, Italie, ba dokonce i z Belgie.¹⁾ Jiným takovým střediskem byl klášter zbraslavský, kam Cisterciáci položili r. 1350 své generální studium.²⁾ Jest možno i blíže nahlédnouti do domácího studia cisterciátského. Dovídáme se o něm, že mělo vlastně dvě části. Předběžné studium povahy gramaticko-filosofické, po němž následovala vlastní studia bohoslovecká. V nich se (pokud víme) na kandidátech žádalo, aby dovedli jednotlivé these dokázati Písmem sv.³⁾ O Augustiniánech-kanovnících se dovidáme, že při svých studiích zdůrazňovali znalost Písma sv. a kanonického práva.⁴⁾

Dle těchto dokladů poznáváme, že bylo dostatečně postaráno o vzdělání obojího duchovenstva a proto již nelze nyní souhlasiti s opačným názorem *Sedlákovým*.⁵⁾

Přejdeme nyní k mravnímu stavu duchovenstva. *Sedlák* spatřuje příčinu mravního úpadku kněžstva doby předhusitské v nedostatečném vzdělání a v nedostatečném dozoru. Výtku o nedostatečném vzdělání jsme právě poznali jako lichou. Stejně již nelze souhlasiti s názorem o nedostatečném dozoru. Poznáváme zase na Arnoštovi z Pardubic skutečnost opaku. Arnošt jmenoval korektory, jejichž povinností bylo projížděti Čechami, zkoumati mravy duchovenstva, a kde toho shledali potřebu, je napravovati. Jak se rozkazy arcibiskupovy plnily, toho názorným dokladem jest činnost takového jednoho zapomenutého korektora, probošta Petra z Rožmberka. Arcibiskup jmenoval Petra korektorem v kraji bechyňském a on také svému úkolu skutečně dostal. Zreformoval tam netoliko duchovenstvo světské, ale i řeholní, zvláště Cisterciáky. Jeho reformní činnost mu mimo vši pochybu zjedнала zvučnou pověst, tak že i v kterémsi klášteře Premonstrátek prosily Petra, by k nim zavítal a zreformoval jejich konvent.⁶⁾ Kromě toho se potkáváme ještě s jiným energickým opatřením Arnošta z Pardubic k nápravě

¹⁾ Neumann, Prameny k dějinám duchovenstva v době předhusitské a Husově. Studie a texty atd. sv. V., 15—19. ²⁾ Tamže, 104—105. ³⁾ U. d. 121. ⁴⁾ Ibid. 72. ⁵⁾ Hus, 15. ⁶⁾ Neumann, Studie o době předhusitské. Probošt Petr z Rožmberka. Hlídka 1926, 61—67.

duchovenských mravů. Metropolita si povolal na pomoc rameno světské. Prohlásiv všechny duchovní provinivší se proti veřejným předpisům za zbaveny privilegia cleri, jimž byli vyňati ze soudní pravomoci světské, nařídil, aby za určitých podmínek byli takoví duchovní vydáni úřadům světským ke stíhání a případně i k potrestání. Pravím: duchovní, neboť mezi klérem této méně dobré kvality bylo mnoho lidí s nižším svěcením, nebo toliko s tonsurou, kteří jsou taktó vyňati z pravomoci soudů světských, věnovali se často zaměstnání světskému. Patrně tedy, že dozor nad kněžstvem byl dobrý a prostředky k jeho nápravě byly energicky prováděny. Tím tedy padá netoliko mínění *Sedlákov* o špatném dozoru nad kněžstvem, jakožto příčině jeho mravního úpadku, nýbrž i názor *Novotného*, dle něhož privilegium cleri bylo jedno z vážných příčin úpadku mravů duchovenských.

Ohledně nedostatečného dozoru nutno podotknouti, že v některých případech byl dozor dobrý, ale překážela mu moc světská, beroucí své nehodné chráněnce pod ochranu proti úřadům církevním.¹⁾ Stávalo se dokonce, že světská moc vnucovala církvi své zcela nehodné chráněnce k vyšším úřadům, pomáhajíc sobě někdy i hrozbami.²⁾ Kromě toho jest záhodno vzíti v úvahu i poměry na rozhraní století XIV. a XV. Za zmatků v té době panujících uvázla téměř veškerá veřejná administrativa do té míry, že na př. na Moravě nemohl zemský soud zasedati po celých deset let! Jak bylo možno za takových zmatků vésti řádnou církevní administrativu, zvláště pak visitovati kněžstvo?

Přejdeme nyní k důležitému prameni o stavu duchovenstva v době předhusitské, k aktům arcijáhenské visitace z r. 1379.³⁾ *Sedlák* poukázal, že případy v nich uvedené nejsou vždy dokázané, nýbrž že běží někdy o pouhá nařknutí a to ještě neprokázaná. Správnost tohoto tvrzení byla proti námitce *Kroftově* nevývratně dokázána a mimo to ještě se při zkoumání visitačních aktů přišlo na jinou věc: Na způsob, jakým si počínali historikové při zpracování oněch aktů.⁴⁾ Vyšlo totiž na jevo, že *Tomek* počínal si nepřesně, *Loserth* pak na některých místech vyloženě překrucoval! *Loserth* vynechával totiž místa, ve kterých žalobce pro-

¹⁾ *Neumann*, Prameny atd., 180—181. ²⁾ Tamže, 183. ³⁾ Hus, 17.
⁴⁾ *Neumann*, Prameny, 176—180.

hlašuje, že nechce za pravdivost udání ručiti, anebo vypouštěl ony části protokolů, jimiž celé nařknutí nabývalo zcela jiného rázu. Taktó překroucené záznamy arcijáhenské visitace sloužily půl století všem historikům, jakožto neomylný pramen o zkaženosti duchovenstva v době předhusitské!... Z visitačních zápisů vysvitá, že kompromitovaných kněží bylo dvacet procent, což je sice číslíce dosti značná, ale vzhledem k obvyklému až dosud sevšeobecnování nutno říci, že kněžstvu XIV. století se činí veliká křivda, když i ona většina osmdesáti ze sta se stotožňuje s dvaceti procenty oněch kompromitovaných. Někteří historikové proti těmto cifrám namítají, že provinilých kněží bylo daleko více a odůvodňují svou námitku tvrzením, že někteří kněží nebyli usvědčeni, někteří se nepřiznali. Tomu však odpírá povaha vyšetřování při arcijáhenské visitaci. Ze zápisů visitačních totiž poznáváme, že kněží-provinilci se buď sami přiznávali anebo dávali beze všeho za pravdu nařknutím proti sobě vzneseným, tak že z obou uvedených námitek proti počtu provinilých kněží nedá se žádná uplatniti.

Arcijáhenská visitace má po stránce číselné ještě jiný význam. Potvrzuje totiž v plném rozsahu odmítavé mínění *Sedlákov* o ohromném počtu kněžstva v době předhusitské. Na základě výroků jednotlivých duchovních správců o počtu kněží ve farnosti sestavena byla přehledná tabulka, z níž vysvitá toto: Na pražskou farnost připadali roku 1379 dva až tři kněží z duchovní správy a po jednom mimo duchovní správu. Na venkovských farách působil tehdy jeden nebo dva kněží, kdežto kněží mimo duchovní správu nebylo tam skoro vůbec žádných. Patrně tedy, že onen počet odpovídá předválečnému množství našeho kněžstva, čímž ovšem samo sebou padá mínění o velikém, ba dokonce přímo ohromném počtu kněží.¹⁾

¹⁾ Tamže, 176.

III.

Snahy opravné.

(Příčiny stinných zjevů. Církevnictví, pojem. Stav klášterů, jejich reforma. Závěr.)

V předešlé kapitole potkali jsme se s některými novými příčinami úpadku mravů duchovenstva, jež na tomto místě úvodem opakujeme. Byly to: Přílišné vměšování se moci světské do záležitostí církevních, jež zacházelo tak daleko, že světské vrchnosti dokonce nutily církev, aby do řad svého kléru přijímala i lidi zcela nehodné. Druhá příčina spočívala ve zmatcích na rozhraní století XIV. a XV. vládnoucích, které znemožňovaly řádnou církevní administrativu a zvláště (pro nejistotu cest) visitování duchovenstva. K těmto příčinám přistupuje ještě jiná, dosud nepovšimnutá: Školská činnost duchovního proletariátu, v níž ne jeden kandidát zanechal svou bezúhonnost mravní a později, když to již bylo možno, v porušeném tomto stavu dával se světliti na kněze.¹⁾

Při mravním úpadku nutno upozorniti na jednu věc. *Novotný* nazývá souhrn všech známek úpadku kleru církevnictvím. *Sedlák*²⁾ v nedokončeném, bohužel, rozboru jeho díla konstatuje, že *Novotný* vlastně ani nedefinoval pojem církevnictví, nýbrž pouze vytknul jeho znaky a při tom poukázal, že znaky *Novotným* vytknuté nemohly samy o sobě býti příčinou úpadku církevního života. Vzhledem k důležitosti předmětu uvádím jednotlivé znaky církevnictví (dle *Novotného*) s poznámkami *Sedlákovými*: 1. Úzkostlivá obava před kacířstvím. — Péče o ryzost viry byla v katolické církvi vždy stejná a musila býti, protože zjevená víra jest poklad Kristem

¹⁾ Neumann, Prameny, 180. ²⁾ Nový Hus, Hlídka 1920, 3—4.

církvi svěřený, aby ho církev ostříhala a věřícím sdílela... A kdo ví, co jest pro zbožnou duši i pro církev pravá, náboženská víra, nemůže si stěžovati zde na uniformování a nivelisování myšlení. — 2. Autorita a s ní krutovláda nad dušemi. — Rovněž autorita byla vždycky v církvi i poslušnost jí odpovídající. Vždyť bez nich nemůže trvati společnost, a Kristus sám tu moc apoštolům dal. Ovšem má meze v zákoně Božím a může jí býti zneužito; pak budiž odstraněn zlořád, ale zůstaň spasitelný tlak autority; jež arci není krutovládou nad dušemi. — 3. Ploché a splošťující obřadnictví. — I obřady měla církev od počátku... A není to samo sebou formalismus pouhý ani zevnějškovost, protože ty formy jsou aneb aspoň dle úmyslu církve mají býti ohlasem zbožného nitra a mají navzájem vnitřní zbožnost buditi a udržovati... *Sedlák* ještě dodává: „Nechci hájiti ani omlouvati zlořádů... Ale historik musí dobrým a přesným rozlišením zameziti, aby čtenář podle fraseologie některých kruhů doby nynější nečítal mezi zlořády i to, co je dobře katolické...“ Na základě těchto výstižných slov *Sedlákových* lze si utvořiti názor o církevnictví — podle *Novotného*.

Jako konkrétní doklad k blahovlnnému vlivu církevní autority uvádím na tomto místě výsledek reformních visitací. Vysvítá z nich, že naprostá poslušnost k církevním orgánům byla příčinou přísné reformy českých klášterů a tak ovšem i jejich vysoké dokonalosti. Fakta ona netoliko potvrzují *Sedlákův* výrok o spasitelném tlaku autority, nýbrž i konkrétně doplňují jeho údaje o reformě řeholí v době předhusitské, neboť kromě Dominikánů nedovedl *Sedlák* ještě uvést žádného dokladu o provedených opravách českých klášterů. Na základě nových dokladů můžeme říci o stavu českých řádů tolik:

Augustiniáni-eremité. V celém XIV. století lze nalézt v jejich řadě jediný případ provinění proti čistotě. Řeholní chudoba se zachovávala přísně, řád měl mnoho vysoce vzdělaných členů.¹⁾

Augustiniáni-kanovníci byli důkladně zvisitováni roku 1398 a výsledek bylo prohlášení visitátora, dle něhož bylo ve všech českých kanoniích vše v nejlepším pořádku. Pohoršlivého nenalezl ničeho v žádném domě.²⁾

¹⁾ Neumann, Prameny atd., 17—19. ²⁾ Tamže, 82.

O Cisterciácích se zachovala celá řada dokladů z polovice XIV. století. Jsou to visitační protokoly, které bez výjimky svědčí o vzorné disciplíně řeholní ve všech visitovaných klášteřích. Můžeme říci, že kázeň byla netoliko vzorná, nýbrž dokonce i neúprosně přísná. Na sebe menší provinění (porušování silencia, příliš dlouhé prodlévání v kostele nebo hašteření) byly tresty nepřiměřeně vysoké. Kromě toho se ve visitačních protokolech cisterciátských setkáváme i s pěkným dokladem lásky k chudině. Dovídáme se totiž, že každoročně dávali v cisterciátských klášteřích opravitel obnošenou obuv a šaty a rozdávali je chudině. Podobně i doklady z rozhraní XIV. a XV. století pocházející svědčí o vzorném stavu klášterů tohoto řádu.¹⁾

O Františkánech se rovněž dovidáme, že kázeň byla u nich velice přísná. Jak blahodárně působil řád na své okolí, můžeme nejlépe poznati z prosby žateckých adresované provinciální kapitole v Opolu (1386), v níž obec prosí o ponechání všeobecně oblíbeného kvardiána, jež rada ve své suplice nazývá „slavný host našeho města“ (civitatis nostre hospes solemnis).²⁾

Kromě toho byla dvakrát provedena reforma Premonstrátů. První na zakročení Karla IV. u generálního opata v Premontré, druhá pak na žádost kterýchsi Premonstrátek korektorem pražské arcidiecése Petrem z Rožmberka.³⁾

Z uvedených fakt lze vyvoditi dvoji důsledek: 1. Mravnost duchovenstva řeholního vyličená v kapitole přítomné a duchovenstva světského předvedená v kapitole předchozí nebyla nikdy tak nízká, jak až dosud bylo zvykem tvrditi. 2. Reforma obojího kleru vyjma Premonstrátů (a to ještě pouze částečně) vyšla vždy z kruhů církevních a jimi také byla prováděna. Proto nutno co nejrozhodněji odmítnouti ničím nedoložené mínění *Novotného*,⁴⁾ dle něhož prý se církev zpronevěřila svému poslání.

¹⁾ Tamže, 117—128. ²⁾ Tamže, 155—160. ³⁾ Ibidem, 166. ⁴⁾ Náboženské hnutí české ve 14. a 15. století, 14. Povážíme-li (jak v předchozí kapitole ukázáno), jak právě naopak světská moc nutila církev k udílení beneficí svým nehodným chráněncům a jak je brala ve svou ochranu proti zaslouženému trestání církevních orgánů, pak jest jasno, kdo se svému morálnímu poslání zpronevěřil a kdo nikoliv. Divno při tom jest, že právě této společnosti se držel Hus a jeho reformní družina.

IV.

K otázce národnostní a hospodářské.

(Němectví Cisterciáků. Patriotismus Karla IV. Čeština před Husem. Majetkový stav církve.)

K otázce národnostní možno podati několik zajímavých příspěvků. První jest klasickým dokladem klášterního němectví. Jest to řád Cisterciáků. Německé vědomí Cisterciáků bylo v době Karla IV. tak mocné, že odmítali české kandidáty, hlásící se k nim do noviciátu. Pro tehdejší českou společnost jest příznačno, že si toho nedala libiti. Byla to zvláště vysoká šlechta, která roztrpčena podobným jednáním, pohrozila, že zavře své štědré ruce vůči řádu. Neméně zajímavo jest, že to byl sám Karel IV., který protestoval proti vylučování českého živlu z noviciátu cisterciátského přímo u generálního opata a upozornil ho se vši otevřeností na neblahé následky toho pro řád, bude-li ve svém nepřátelství vůči českému obyvatelstvu vystupovati.¹⁾

Zakročení Karlovo možno pokládati za nový, dosud nepovšimnutý doklad jeho vlastenectví, jemuž pěknou studii věnoval *J. B. Novák*.²⁾ Autor v ní ukázal, že Karel nedal si ujiti žádné příležitosti, při níž by mohl projevit svou lásku k českému národu. Ukazuje však, že při vlastenectví Karlově nutno rozuměti pod slovem: vlast, toliko jako moc, a proto třeba jest vykládati zde lásku k vlasti v souvislosti s prospěchem dynastie i její služebníků.

Jiným důležitým dokladem pro patriotismus Karlův jest vo-kabulář sepsaný v l. 1360—65 mnichem (pravděpodobně kláštera opatovického) Klaretem na rozkaz císařův.³⁾

¹⁾ *Neumann*. Prameny k dějinám duchovenstva, atd., 108—9. ²⁾ Patriotismus Karla IV., ČČH 1926. ³⁾ *Flajšhans*, Klaret a jeho družina. Sbirka pramenů k poznání liter. života v Čechách, č. 1. Praha 1926.

Nad míru důležitou jest korektura *Klikova*¹⁾ o postavení českého jazyka v době předhusitské a o národnostním významu husitských vojen. Spisovatel prohlašuje, že v době předhusitské „český živel u nás (byl) na nezadržitelném postupu již před propuknutím husitských bojů . . . čeští lidé znenáhla ujímali vedoucí místa na městských radnicích a čeština se stávala úředním jazykem nejen v městech, nýbrž i ve styku krále se šlechtou . . . probouzelo se české vědomí i sebevědomí národní“. Autor z toho správně usuzuje, že takto přirozeným a nezadržitelným postupem by se býval český jazyk dostal na vládnoucí místa a obrací se ostře proti mínění, jakoby jen husitské vojny bývaly měly zásluhu o povznesení českého jazyka, řka: „Často se setkáváme v literatuře, hlavně *polovzdělané*, s názorem, že husitské války jsou velmi důležitým mezníkem v národním vývoji království českého“.

Po stránce hospodářské možno říci, že již jednou pro vždy jest konec pověstem o bohatství církve v době předhusitské a Husově. Na základě hodnověrných dokladů jest totiž zjištěno, že kláštery v době zmatků na rozhraní XIV. a XV. století byly většinou hospodářsky tak zubožené, že si pomáhaly inkorporováním far, z jejichž výnosu se živily, anebo zastavovaly cenné věci, které jim zůstaly z lepších kdysi dob.²⁾ O mnoho lépe nevedlo se kapitolám, zvláště však olomoucké. Její statky za války s markrabím Prokopem byly zpustošeny, residence a dokonce i katedrála v Olomouci vypáleny.³⁾ A tak kláštery i kapitoly, ačkoliv jen vlastně živořily, měly přes to přese všechno na sobě odium bohatých korporací, jež dohromady měly ohromnou část národního majetku v ruce . . . Jak nespravedlivé byly tehdy výtky přílišného bohatství činěné církevními korporacím a jak nesprávné jest tvrzení našich soudobých dějepisců, vytýkají-li to české církvi ve XIV. století, toho nejlepším důkazem jest finační stav pražského arcibiskupství v l. 1382—83. *Chaloupecký*⁴⁾ po dokonalém prozkoumání arcibiskupských účtů z oné doby zachovaných došel k tomuto závěru: „Jest-li že pak průměrně příjem arcibiskupa pražského obnášel asi 3.500 grošů

¹⁾ Národnostní poměry v Čechách od válek husitských do bitvy bělohorské. (ČČH, XXVII.) 14. ²⁾ Hojně doklady o tom viz: *Neumann*, Církevní jmění za doby husitské, 38—42. ³⁾ Tamže, 45—46. ⁴⁾ Účet pokladníka pražského arcibiskupství z let 1382—83. Historický archiv č. akademie, č. 37. Str. 17.

(t. j. asi 490.000 Kč) ročně, vidíme, že by po 8—10 letech byly tyto (jeho) dluhy zaplacený. A poněvadž kupní cena statku ve XIV. století rovná se zhruba desetinásobnému výtěžku, vidíme zároveň, že *arcibiskupství bylo již před válkami husitskými zadluženo až do krajnosti*“.

Při stavu kněžstva v době předhusitské jsme ukázali, kterak kněžský dorost pro nedostatek prostředků k živobytí spokojoval se kantorstvím, které bylo proň v nejednom případě pramenem skutečné mravní zkázy. Z toho, jakož i z dokladů právě uvedených poznáváme, jak přímo nepravdivé bylo později tvrzení Husovo, že přílišné bohatství jest příčinou pokleslých mravů duchovenstva. Ve skutečnosti v tom ohledu spíše platilo latinské pořekadlo: „*Paupertas meretrix!*“

Předchůdcové Husovi.

(Šternberský Augustinián a Johlín zderazský. Kvalita kazatelů-ře-
holníků. Počátky Husovy. Hus a jeho poměr k předchůdcům.)

První osobnosti do této skupiny náležející jest Konrád Wald-
hauser. Stručnou jeho charakteristiku *Sedlákem* uvedenou lze do-
plnit ještě tímto rysem: Waldhauser varuje ve svém traktátě
„De arte praedicandi“¹⁾ před zatahováním těžkých, případně i ne-
srozumitelných otázek před forum laické. Dle toho bylo tendenci
jeho kázání horlíti pro nápravu poměrů církevních, avšak tak, aby
řešení problémů zůstalo při tom stranou. To nijak neškodí jeho
pověsti reformátorské, neboť úkolem oprav jest církev povznést
a nikoliv ji snižovat různými odhalenými před nepovolaným forem
laickým. Touto tendencí padá *Novotného*²⁾ mínění, dle něhož, v jeho
činnosti jest mnoho náladového, mnoho nejasného. On při všem
horlení nedotýká se církve, přijímá ji tak, jak jest“.

Do skupiny opravných horlíků na rozhraní XIV. a XV. sto-
letí nutno dnes vsunouti dva nové, až dosud téměř neznámé:
Prvním jest anonymní Augustinián-kanovník ze Šternberka, druhým
proslulý kazatel pražský Johlín zderazský.

Šternberským anonymem lze pravděpodobně rozuměti pro-
bošta Bedřicha, jenž vedl tamní klášter v bouřlivých letech 1383
až 1401. Řeholník tento sepsal postilu nadepsanou „Consolatio
spiritus“, o jejíž oblíbenosti svědčí dosti hojně její rukopisné roz-

¹⁾ Neumann, Studie o době předhusitské. Waldhauserův traktát „De
arte praedicandi“. Hlídka, 1925, 461—464. ²⁾ Náboženské hnutí české, 63.

šíření. Spis tento jest kompilací postily Waldhauserovy a Miličovy,
avšak bližším srovnáním bylo zjištěno, že se držel více Miliče.
Obsahově nutno říci o šternberské postile, že bičuje bezohledně
různé vady církevního života, hlásá brzký příchod Antikristův
a rozhodně se staví proti vzdoropapeži. Charakteristické jest po-
tírání aristotelovské filosofie.¹⁾ Probošt Bedřich napsal mimo to výklad
Žalmův. pro který si vypůjčil od Miliče titul „Abortivus“. V něm
se rozhodně obrací proti straně markrabí Prokopa a mluví jménem
těžce pronásledovaného duchovenstva.²⁾ Charakteristickými znám-
kami moravského kompilátora-reformátora tedy jsou: Závislost
na Milčovi a Waldhauserovi, ostré odsuzování různých nedostatků
církevního života, při tom církevně loyální smýšlení a — neoblíbe-
nost v kruzích světských.

Druhým význačným zjevem jest Johlín zderazský, křížovník
Božího hrobu na Zderaze. Až dosud víme o tomto klášteře jen
tolik, že se při něm ustavilo roku 1382 bratrstvo „Obruč“. Program
jeho byl reformní, příslušníky jeho byli královští dvořané, přední
osobnosti měšťanské společnosti pražské, ba dokonce i Václav IV.
sám. K těmto kusým údajům přibyly od nedávna poznatky nové.
Poznáváme z nich, že byl duchovním vůdcem společnosti kolem
kláštera zderazského seskupené. K jejím členům mival kázání prod-
chnutá (jak z obsahu jejich patrně) duchem opravným, jež na ně-
kolikrát opěťovanou žádost počal souborně skládati v dílo, jež
nazval postilou zderazskou, První její svazek napsal v r. 1403.
Původem, obsahem i formou se liší Johlín od souvěkovců-reformistů.
Původem: Není kompilací z různých postil složenou. Obsahem:
Nevytýká pouze nedostatky církve, nýbrž i státu a celé laické
společnosti české vůbec. Formou jest útočný až bezohledně. Při
tom zůstává na půdě přísně katolické, jak se jeví zvláště při po-
tírání heresí. Obsah kázání Johlínových dává tušiti, proč později se
pražská „elita“ raději obrátila k Husovi: Protože Hus bičoval pouze
církve, kdežto moc světskou většinou nechával stranou se všemi
jejími hrubými vadami, ba dokonce se k ní i lísal, by sobě získal
a (později) udržel její vlivnou přízeň.

Rukopisné rozšíření kázání šternberských a zderazských, jakož

¹⁾ Neumann, Výbor z předhusitských postil, Archa, příl. Archiv lite-
rární, 1920, 98—102. ²⁾ Týž, Studie o době předhusitské, Hlídka, 1926, 118.

přední společnost pražská seskupená kolem Johlína nevýratně dokazují oblíbenost obou kazatelů-řeholníků. Tím ovšem padá mínění *Novotného*, dle něhož (prý) „činnost těch, kdo do nedávna činnost kazatelskou téměř sami vedli, totiž mnichů, zvl. žebravých, již nevyhovuje“ a proto (prý) pražské publikum „hledá něco nového, hlubšího, běží o kázání směru pokrokového, jak toho nejvýmluvnějším důkazem jest založení kaple betlemské r. 1391.“ Jak se mohla činnost řeholních kazatelů přežít, když roku 1404 skončil Johlín svou postilu na prosbu předních členů pražské společnosti kolem jeho kazatelných seskupených? Jak mohla býti činnost řádových kazatelů v rozporu s hnutím dle *Novotného* pokrokovým, když přece (dle něho) pokrokově-reformní sdružení „Obruč“ bylo založeno právě na Zderaze, jehož oblíbený kazatel Johlín byl rovněž podepsán na zakládací listině onoho bratrstva? Jak mohlo se řeholní duchovenstvo a zvláště kazatelé odciziti t. zv. pokrokovému hnutí, když právě naopak, Hus navazoval na půdu zkyplenou Johlínem, neboť právě na počátku své kazatelské činnosti (1403, tedy rok před ukončením zderazské postily) žádá on za potvrzení dotace kaple Božího Těla darované národu českému tím bratrstvem Obruč, které vzniklo a mohutnělo v ústraní kláštera zderazského, jsouc seskupeno kolem Johlína?

Z toho jest tedy patrné, že na počátku samé Husovy kazatelské činnosti byl v Praze aspoň jeden kazatel-řeholník, jenž byl vynikajícím duchovním řečníkem a proto nelze souhlasiti s *Novotným*, motivujícím kazatelské vystoupení Husovo naprostým nepochopením řeholních kazatelů pro potřeby své doby.

Poznavše nové osobnosti, jež možno zařaditi do skupiny t. zv. Husových předchůdců, všimneme si nyní otázky jiné, totiž o vlivu těchto předchůdců na Husa. Můžeme říci, že až dosud se nikomu nepodařilo dokázati závislost Husovu na jeho předchůdcích. Ani *Novotný* ve svém spise o Husovi nepodal v tomto ohledu žádného důkazu, jak mu vytknul *Krofta* ve svém referátě.¹⁾ *Krofta* konstatuje, že doklady *Novotného* dokazují v tom ohledu „až běda málo“, poněvadž ale u jiných vrstevníků Husových lze pozorovati daleko více vlivu předchůdcův reformy, než-li u Husa samotného, což vysvětluje pouze tím, „že mysl Husova byla

¹⁾ ČČH, 1923, str. 519—520.

tak plně zaujata Viklešem, že v ní takřka nebylo místa pro jiné vlivy.“

Podrobněji rozebírá tuto nesnadnou otázku *Krofta* v referátě o I. svazku *Novotného Husa*¹⁾, z něhož vyjímám tolik: *Krofta* zdůrazňuje, kterak *Novotný* snaží se vyvoditi z přípravného domácího hnutí všechno, „co Hus činil a hlásal“. Naopak působení jiných vlivů, zejména vlivu Viklefova, na Husa hledí omeziti co nejvíce.“ Při tom ukazuje i na vnitřní rozpory v metodě *Novotného*. „Není zajisté tak docela absurdní souditi, že na Husa více působil Viklef, když „úplnou a mnohdy doslovnou závislost Husovu na něm nelze popřít, než domácí předchůdcové, jejichž vliv neprojevuje se ve spisech Husových nikde určitějšími stopami.“ *Krofta* dále odmítá tvrzení *Novotného*, jakoby Hus přijímal z Viklefa jen to, co již bylo v domácím hnutí vysloveno nebo aspoň nadhozeno. Jednak to považuje za pochybné, jednak za málo Husovi lichotivé, neboť „se tu Husovi přisuzuje neschopnost nebo nedostatek odvahy přijmouti novou myšlenku, nebyla-li vyslovena neb aspoň nadhozena vývojem domácím...“

K věci té se vrací *Novotný* při Husově listu na rozloučení, tvrdě, že slova, dle nichž máme trpěti, protože i Spasitel za nás trpěl, jsou oblíbeným obratem Štítného. Ve skutečnosti se však jedná o citát z I. Petri, 2, 21, jenž byl oblíben u všech povzbuzujících k trpělivosti! Na jiném místě (str. 208, p. 1.) ukazuje na podobnost Husova Výkladu se Štítným, ale při tom sám prozrazuje, že až dosud o tom nic jistého neví, teprve se má věc prozkoumati!

Jiná, pro Husovu souvislost s jeho předchůdci málo příznivá slova, pronesl *Flajšhans*:²⁾ „Hus a Waldhauser? Je známo, že bychom všichni rádi našli nějaké stopy, jež zanechali domácí „předchůdci“ Husovi v jeho literárním působení. Je však rovněž tak známo, že všechny dosud uváděné „shody“ se Štítným, Janovem atd. dohromady nerovnájí se silou a rozsahem ani jedině shodě s Viklešem, jichž však máme na sta a celostránkových... Je rovněž známo, jak jsem ukázal řadu nových předchůdců Husových, Sofistu, Znojmu, Stupnu, Chimeru a j... a jak u nich spíše možno

¹⁾ ČČH, 1920, str. 194—196. ²⁾ Mistr Jan podle vlastních slov, ČČH, 1922, str. 174.

nalézti shody Viklefovým rovnocenné.“ Potom názorně dokazuje lichost shody Husova velikonočního kázání s Waldhauserem.

Nejnověji věnoval ideové závislosti Husově pozornosti *Kvačala*.¹⁾ Jeho vývody úplně podepsal *Flajšhans*,²⁾ jenž prohlašuje za skutečné předchůdce Husovy Štěpána z Kolína, Stanislava ze Znojma a jiné viklefisty. Spojitost Husovu s Miličem, Janovem atd. odmítá a poukazuje při tom na *Novotného*, jenž jako dlouholetý specialista v tomto směru ničeho nedokázal ani přímo, ani nepřímo. *Flajšhans* při *Novotného* poukazech na obdobnost Husových výpadů proti různým zlořádům s horlením Janovovým a j. poznamenává, že se s těmito výpady setkává historik i u Viklefa a vyslovuje na základě toho zásadu, že „při takových myšlenkách, možných stejně v hlavě anglické jako české, rozhoduje teprve logická souvislost a formální shoda“. Při tom podotýká, že závislosti Husovy na Štítném není.

Důležitým činitelem v době připravující na husitskou revoluci byly sekty, zvláště Valdenští.

Některé nové doklady o valdenských v době předhusitské a Husově přinesl *Neumann*, (České sekty ve století XIV. a XV.)³⁾ Nejdůležitější jsou dva: Zpráva o inkvisici sekty v Uh. Brodě (1403) a passus postily zderazské, v níž Johlín důkladně seznamuje své posluchače s naukou valdenskou a varuje před jejími vyznavači. Na základě tohoto druhého dokladu usuzoval autor na možnost pobytu sekty v Praze samé, ale byl odmítnut *Novotným*.⁴⁾ Později podařilo se mu nalézti nové zprávy,⁵⁾ jež jeho mínění nadevši pochybu potvrdily. První jest svědectví o inkvisici v Bělé pod Bezdězem (kol. r. 1372), jež nevývratně dokazuje přítomnost sektářů i v území s obyvatelstvem českým, druhý doklad jest narychlo pořázená sbírka autorit k potření Valdenských, „qui in Austria prius et nunc in Bohemia pullularunt“. Tím se dovídáme o mocném rozmachu Valdenských v Čechách a sice tak, že se nám jeví jako časově pozdější za týmž hnutím v Rakousích. To úplně odpovídá varovnému upozornění Petra Celestina vydanému r. 1395, tak že možno klásti onen doklad do doby k roku 1400. Rukopis (kap.

¹⁾ Viklef a Hus jako filosofoi, VSN, 1924, č. 1. ²⁾ Viklef a Hus, ČCH, 1926, str. 575—581. ³⁾ Velehrad, 1920. ⁴⁾ Referát v ČMM, 1921, str. 116. ⁵⁾ Nové doklady k dějinám valdenských v Čechách, ČKD, 1925, str. 679 až 680.

knih. pr. O. III.), v němž se doklad chová, obsahuje i zajímavá *Pragensia* a místy i česká slova, tak že jest možno, že ony na rychlo sebrané citáty byly určeny posluchačstvu pražskému a nepochybně i českému. Kromě toho byly v Čechách ještě jiné drobné sekty: sekta svobodného ducha a katarisovaná odnož valdenských, t. zv. *Runkariové*.¹⁾ Správnost udajů *Neumannových* potvrdil nejnověji *Holínka* ve spise „Sektářství v Čechách před revolucí husitskou.“²⁾

¹⁾ O nich viz: Č. sekty ve stol. XIV. a XV. ²⁾ Sborník filosof. fakulty . . . v Bratislavě, č. 52 (3) Bratislava 1929, str. 257—258.

VI.

K událostem roku 1393.

(Umučení sv. Jana Nep. — Milostivé léto.)

Oběma těmto důležitým otázkám věnovala v poslední době historiografie zaslouženou pozornost. Nejdůležitějším spisem o sv. Janu Nepomuckém jest kniha *Pekařova*¹⁾ nadepsaná: „Tři kapitoly o sv. Janu Nep.“ Autor v ní nashromáždil bohatý materiál, v němž dokázal, že: Sv. Jan Nep. skutečně existoval, úcta jeho byla již brzy po jeho smrti, ale na závalu jí byl nejprve strach z krále Václava IV. a potom vypuknuvší nepokoje husitské. Přes to lze ji stopovat až k obnově katolictví po Bílé hoře. Ohledně kanonisace světcovy ukazuje, že Řím nevnutil uctívání sv. Jana Nep. českému národu, nýbrž právě naopak, ukazuje, že sv. Stolec se rozpakoval kanonisaci provést, až teprve hromadné petice z Čech ze všech tříd obyvatelstva do Říma docházející konečně přiměly sv. Stolec ku svatořečení.

Při sporu o osobnost sv. Jana Nep. možno zde poukázat na nepovšimnutý rozpor u *Tomka*,²⁾ jenž z chronologického nedopatření kanonisační bully (spolu s jinými historiky) popírá existenci osoby za svatou prohlášené, ale při tom v témže svazku svých dějin Prahy nevědomky přiznává, že chyba v dokladě nemusí býti ještě důkazem rozdílných dvou osob. Čteme: „Staré letopisy nazývají Zaule *Mikulášem* či *Mikšem*, ale v úředních pamětech, jakož v Archivu českém II. 365 a u Pelzla K. Wenceslaw Urkd. 100 nazývá se *Jan*. Že by bývali tento Jan a onen Mikeš osoby rozdílné, *jest dokonce nepodobné*.“ Jest velmi podivné, že

¹⁾ Praha, 1920. ²⁾ Praha, III., 420

u sv. Jana Nep. tento závěr neplatí. Vždyť chyba v datování úmrtí není přece žádným důkazem, že osoba neexistovala!¹⁾

Druhou důležitou událostí roku 1393 jest milostivé léto a s ním spojené hlásání odpustkův. Jelikož se mnoho píše o svatokupectví při této příležitosti páchaném, bude zajisté dobře, uvedeme-li o jubilejním roce 1393 slova prof. *Novotného*,²⁾ z nichž vychází na jevo, že se jedná vlastně o neplech tropené stranou Václava IV. Čteme: „... samo zahájení milostivého léta, ač ovšem ne zcela přesně, již za sporu s arcibiskupem, *bez jeho účastenství, a tedy vlastně proti němu*, bylo triumfem královým, kterého žárživě střežil.“ A dále: „Král měl o milostivé léto osobní zájem a proto také důtklivě bránil i správnosti jeho vyhlášení, *když protivníci, ne bez vědomí arcibiskupova, snažili se ho zbaviti této opory jejím poplráním. Tím vším však účastenství na pobožnostech milostivého léta stávalo se netoliko demonstrací proti arcibiskupovi, nýbrž přímo projevem pro krále*.“ Arcibiskup přistoupil na hlásání odpustků teprve skoro až za čtvrt roku po vydání bully, což nejlépe svědčí o jeho odporu proti ní. Pro způsob hlásání odpustků jest příznačno, že žádný z t. zv. pokrokových Mistrů pražských neodvážil se vystoupiti proti nešvarům, které při hlásání milostivého léta páchali stoupenci krále Václava. Po té stránce jest neméně zajímavou poukázati na fakt, že ani Václavův dvorní šašek nesměl si něco podobného dovoliti. Odpor okolí arcibiskupova proti nepřijemnostem při odpustcích r. 1393 tlumočí traktát Bitterfeldův dokonce (prý) na pokyn samého Jenštejna sepsaný. Spis tento docílil poměrně málo úspěchu, ačkoliv jiné spisy reformního obsahu docházely značné obliby, — protože se v nich útočilo jenom na zlořády v církvi, nikoliv ale na nešvary páchané v církvi moci státní. Patrně tedy, že t. zv. pokrokové čili reformní hnutí docházelo ohlasu potud, pokud napomáhalo moci světské proti církvi. — Dle uvedených fakt lze tedy s určitostí souditi,

¹⁾ Ve VSN vydal *Odložilík* „Leták M. Štěpána z Kolína z r. 1393“, v jehož doprovodě dokazoval, že obsahově se vztahuje na smrt sv. Jana Nep. *Pekař* ve své recenzi (ČČH 1927, 656) vyslovuje o tom své pochybnosti. Zdrženlivě proto praví o vydavateli, že „chce i ... vyčistiti, že lajcká veřejnost sympatisovala se zločinem královým“ a domnívá se, že různé nářky se hodí spíše na Olbrama ze Škvorce než-li na Jenštejna. ²⁾ Hus, I., 52.

že nešvary s hlásáním jubilejních odpustků v roce 1393 spojené se zcela neprávem vytykají církvi. Její domácí representanti byli přece v odporu proti nim, zlořády pak při hlásání odpustků prováděly stvůry moci světské, která držíc nad nimi svou mocnou ruku, umlčovala i t. zv. pokrokové (reformní) lidi.¹⁾

Nejnověji psal (z mimokatolického tábora) o milostivém létě *Odložilík*,²⁾ jenž netoliko úsudek *Novotného* potvrdil, nýbrž dokonce ještě přiosřil. Protože milostivé léto bylo demonstrací krále proti arcibiskupovi, tedy snad proto „pokrokoví mistři, ač jistě nepřehlíželi stinných stránek, jež hlásání odpustků mělo, nevystupovali proti němu, ba dokonce jeden z nich, Jan Štěkna, je vřele doporučoval.“

Povšechnou studii o českých odpustcích v době předhusitské na základě *Kroftovy* edice Monumenta Vaticana Bohemiae uveřejnil v Hlídce, (1905, str. 131—134) Dr. *Vrchovecký*. Konečný jeho úsudek jest, že dle otisknutých dokladů vatikánských „odpustky (se) odpouštějí pouze časné tresty za hříchy, jichž jsme litovali a z nichž jsme se vyzpovídali, neboť lítost a zpověď byly povždy nezbytnými podmínkami pro každého, jenž se chtěl odpustkův účastným státi, byly conditio sine qua non.“ O odpustcích z r. 1393 pak praví, že v bulle se třikráte mluví, že odpustků mohou získati lidé opravdu kající, kteří se vyznají ze svých hříchů. O zpovědníku se mluví dvakrát a sice: 1. Každý si mohl vyvoliti kteréhokoliv zpovědníka. 2. Zpovědník mohl kajícíkovi uložiti jistý příspěvek na dobrý účel místo cesty za účelem získání odpustků do Říma. *Chudobní byli od tohoto příspěvku osvobozeni.* — Jak patrně, nebylo v odpustkových bullách ničeho závadného, příčinou nešvarů byla nesevědomitost hlasatelů odpustků, o nichž jsme již dokázali, že náleželi — k pokrokově-reformní straně Václava IV....

¹⁾ Viz: *Neumann*, Studie o době předhusitské, Bitterfeldův traktát „De anno jubileo“, Hlídka, 1925, 502—506. ²⁾ M. Štěpán z Kolína, Husitský archiv, č. 1. Str. 37 n.

VII.

Dvě otázky o Husovi:

(a) Jeho rodiště. b) Jeho zevnějšek.)

První z těchto otázek rozvířila před nedávnem netoliko náš vědecký svět, nýbrž i nezbytnou českou veřejnost. Podávám tu vývoj celého boje o Husinec u Prachatic a Husinec u Prahy, jakožto rodiště Husovo.

V diskusi vedené prof. Pekařem proti Novotnému a Bartošovi přišlo se na některé doklady svědčící o Husinci u Klecan jakožto rodišti Husově a nikoliv o Husinci u Prachatic. Kromě toho podrobil prof. Pekař důkladné zkoušce podání o Husinci u Prachatic, jež nevyzněla právě v jeho prospěch.

Doklady svědčící o Husinci u Klecan jsou: Výrok Prokopa, písaře novoměstského (kol roku 1476), jenž mluví o vsi Husinci. Prokop jistě o věci dobře věděl, protože Hus byl jeho promotorem. To jest první domácí svědek. Z cizinců to jest Eneáš Sylvius, jehož záznam o vsi Husinci lze těžko považovati za nesprávný, neboť Sylvius v Čechách nějakou dobu prodléval a své zprávy sbíral od dobře informovaných osobností. Záznam Sylviův má kromě toho ještě důležitost k vůli tomu, že oba jeho čeští překladatelé Húska (1487) a Konáč (1510) nekorigují údaj Sylviův, kteráž okolnost jest zvlášť důležitá u Konáče, jenž překládal programově a proto mnohá místa upravoval dle svého zdání. K Húskovi a Konáčovi druží se převor kláštera cisterciáků v Ebrachu Nibling, jenž v l. 1503—1504 zaznamenal některé důležité údaje o koncilu kostnickém, procesu Husově a doklady o stycích českých cisterciáků s Ebrachem v XV. století. Nibling, který měl po ruce důležité prameny XV. věku, mluví rovněž o rodišti Husově

u Prahy. Doklad tento jest tím cennější, že dle *Novotného* Nibling vlastně překládal ze Sylvia s tím však rozdílem, že k jeho údajům připojil ještě slova: „Prope Pragam“. *Pekař* má za to, že Nibling asi svou korekturu čerpal ze studia zápisů Bartoloměje, opata ebrašského, účastníka koncilu kostnického. Že jde asi o zprávu z akt koncilu neb jí podobných, tomu nasvědčuje spis francouzského protestanta *Rocolles* o Žižkovi (1685). Autor v něm sice také zpracovával vlastně Sylvia, ale i tento přičinil k jeho údajům tutéž poznámku, jako Nibling: „aux environs de Prague“. Jelikož jde o autory časově i místně od sebe vzdálené, soudí z toho *Pekař*, že z akt koncilu přešel údaj o rodišti Husově u Prahy i do spisů pozdějších kronikářů. K těmto zápisům přikročuje svědectví brněnského Augustiniána *Haury* (1744), který v Husinci u Prahy byl a o něm zaznamenal toto: „Contigit autem, quod quidam Joannes Huss natus Boemus de pago Hussenez dicto non procul Praga (in quo ego a. 1722 in medio pagi valde magnam lapideam anserem mirabar), qui Pragae in Nova Urbe ad templum Bethlehem dictum parochus fuerat . . .“ Svědectví toto dokazuje, že ještě ani v XVII. století nevymizelo úplně české domácí podání o Husově rodišti u Prahy. K tomu nejnověji přikročuje zjištěný starý lidový popěvek: „U Prahy je Husinec, v něm narodil se Hus vlastenec.“¹⁾ Tím již přecházíme k tradici.

Při tradici o Husově rodišti nutno rozlišovati dvojí podání: knižní a ústní. První knižní svědectví o Husinci u Prachatic nacházíme ve spise kněze *Heremíra* (1533), jenž ale jest velice nespolehlivý. U pozdějších spisovatelů téhož názoru (*Lupáč* 1580, *Codicill* 1590, *Martinius* 1619) potkáváme se již s novými až podezřelými detailními podrobnostmi, o nichž prohlásil *Flajšhans*, že postrádaly nejmenší opory v tradici. Pověst o rodném domku Husově v Husinci vyskytuje se v jihočeském podání až teprve v století XVII. a jest asi závěrečným aktem obraznosti lidu. Psychologicky jest zcela pochopitelno, že na zapadlý Husinec se snadno zapomnělo a celá sláva se přenesla na Husinec u Prachatic, takto městečko i v širší veřejnosti dosti známé. Od XVII. století zvítězila tradice o Husinci jihočeském, ačkoliv ne právě úplně, jak dokazuje kronika *Haurova*. Dosavadní výsledek sporu o Husově ro-

¹⁾ Lid. listy, 13. IV. 1930.

dišti jest takovýto: Tradice o rodišti Husově v jižních Čechách jest asi původu knižního. Podání toto rostlo jednak přičiněním nekritických kronikářů, jednak lidovou invencí, až ve století XVII. zatlačilo do pozadí tradici o Husinci u Prahy, však nikoliv úplně.

Nejnoveji se přenesla sporná otázka i na pole filologické. Podnětem k tomu byla *Flajšhansova* práce: „K orthografii Husově“ ve sborníku k 60. narozeninám prof. V. Tilleho. Autor při studiu Husovy abecedy zjistil stopy nářečí jihočeského. *Pekař* naproti tomu zjistil v tomto směru některé pochybnosti, nadhodil kromě toho i otázku Husova autorství „Ortografie“ a vyslovil na základě toho i svou pochybnost o Husově rodišti v jižních Čechách. Otázka dosud rozhodnuta není.²⁾ Význam jména Hus vysvětluje *Sedláček*.³⁾ Dle něho nesouvisí jméno nikterak s husou, nýbrž označovalo, že jeho nositel pochází z Husince.

Druhou, méně významnou otázkou o Husově osobnosti, jest jeho zevnějšek. Historikové se již často zabývali otázkou podoby Husovy. Veškeren ikonografický materiál k tomu snesl *Štech* v pojednání „Jan Hus ve výtvarném umění“ v publikaci „Mistr Jan Hus v životě a památkách českého lidu“ (str. 83 n). Na základě hojných dokladů dospěl k závěru, že jsou vlastně dva typy Husa: Nejstarší, ještě z XV. století pocházející vyobrazení Husa (z nichž většina jest původu českého) představují Husa bezvousého. To jest český typ Husův. Německý protestantismus počal předváděti Husa dle vzoru svých pastorů jako vousatého a tak vznikl druhý typ, jenž brzy převládnul. Můžeme se tedy s velkou pravděpodobností domnívati, že bezvousý Hus zobrazovaný takto již v XV. století jest správným jeho vypočtením, z čehož plyne, že vousatý, pastorský Hus, popularisovaný hlavně obrazem Brožikovým, neodpovídá skutečnosti. Některé námitky proti *Štechovým* názorům vyslovil *Guth*.⁴⁾ Nejzajímavější z nich jest odmítnutí názoru *Štechova* o souvislosti „mezi Husem a sv. Janem z Nepomuku zdůvodněnou vousatou podobou obou, ježto nelze zapome-

¹⁾ Literatura: *Pekař*, K sporu o rodiště Husovo. (Otisk ČČH, 1923). *Týž*, Ještě k sporu o rodiště Husovo. (Otisk ČČH, 1924). *Týž*, K sporu o rodiště Husovo. (ČČH, 1926). *Neumann*, Nový doklad o Husově rodišti. (Hlídko, 1924). *Týž*, Ke sporu o Husovo rodiště. (Ibid.). *Týž*, Ještě jednou o Husově rodišti. (Ibidem). ²⁾ ČČH, 1928, str. 200 n. ³⁾ Příčinky k životu písu M. Jana Husi, ČČH, 1924, str. 558—560. ⁴⁾ ČČH, 1916, str. 180.

nouti, že katoličtí kněží XVI. a snad částečně XVII. století nosili vousy.“

Jako nelze souhlasit s vousatou tváří Husovou, tak ani nelze souhlasit s jeho vychrtlou postavou. Hus byl mimo vši pochybu velmi tlustý, tak tlustý, že mu to dokonce i při chůzi překáželo. Dokladem toho jest místo z jeho Postilly (II., 340) citované Palackým v „*Documenta Mag. Joannis Hus*“ (str. 721), kde čteme: „Ježíš kázat šel jest, ne pyšně jel, jako nynější kněží jezdí. I já, pohříchu, jezdím a v tom svou nestatečnost vyznávám, že nechodím pěš kázat, jak můj Vykupitel chodil; *nevím, pomůž-li mi to, že bych pěš tak daleko a tak brzo nemohl přijíti.*“ Tak napsal Hus nejvyšším úředníkům zemským s hradu Kozí. Sedláček v Průvodci po památných místech okolí táborského¹⁾ vykládá tato slova Husova následovně: „Odtud do okolí jezdil kázat, lituje, že „*pro tloušťku těla nemohl pěšky choditi*, jako činil Pán Ježíš.“

¹⁾ Choustník, Kozí, 15.

VIII.

Hus, Jeroným pražský a česká „šlechta“.

V polemice o rodišti Husově poukázal profesor *Pekař*¹⁾ na jeden velmi podezřelý a historicky až dosud nepovšimnutý zjev při reformní činnosti Husově: „... podivuhodná šetrnost Husova a strany jeho, nesené bojem proti zlořádům v církvi, k zlořádům Václavova života a režimu,“ k čemuž dodává, že by bylo dobře věnovati této dvojí Husově praxi trochu pozornosti. Po vyjití práce „*Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*“²⁾ zdá se ona potřeba tím nalehavější.

Z uvedené sbírky pramenů totiž vysvítá, že někteří pánové strany Husovy (podepsavši totiž později stížný list do Kostnice) byli ve spojení s tlupou mezinárodních lupičů, řádící v zemích českých a zabíhající svou „činností“ až do Rakous, Polska a Uher. Tak na př. Vilém z Pernštýna, celá rodina pánů z Kunštátu, zvláště Boček na Poděbradech, děd husitského krále...,³⁾ poskytovali lapkám bezpečného útulku na svých panstvích a za to přijímali od nich nejkrásnější lup. Jest přímo nápadno, proč Hus rozčilující se nad praxí odpustkovou a pod. nehřimal s betlemské kazatelny proti do nebe volajícimu chování takové „šlechty“, nýbrž viděl chyby pouze na straně duchovenstva. Stejně nápadno při tom jest, že jeho předchůdce, oblíbený reformní kazatel Johlín zderazský,

¹⁾ K sporu o rodiště Husovo, Otisk ČČH 1923, 7. ²⁾ Vyd. *Neumann*, Studie a texty VI, Olomouc, 1930. ³⁾ Velmi divně se proto vyjímá, kdežto tento přechovavač lapek oznámil spolu s jinými ještě šlechtici (7. října 1414) císaři, že žádají, by Hus nebyl haněn „k hanbě jazyka našeho i české země“. (*Sedláček*, Hus, 312). Přechovávání lapek vysokou šlechtou nebylo zemi na ostudu?

tepal nejen vady duchovenstva, ale i šlechty, ba dokonce i královského dvoru, ale přes to přese všechno tento vynikající reformní kazatel nestal se u šlechty a dvora nikdy tak populárním jako Hus...

Ještě více bije do očí poměr Jeronýma pražského k loupeživé šlechtě. V době, kdy pohraniční hrad Bítov byl ve spojení s loupeživými lapkami, psal odtud M. Jeroným, že tam požívá pohostinství — s mnoha přáteli. („Sciatis, me iam in castro Wietow sanum et letum existere cum multis amicis“. *Klicman*, *Processus iudiciarius contra Jeronimum de Praga*, str. 34.) M. Jeroným, požívající pohostinství na loupežnickém hradě, chtěl reformovati — duchovenstvo... Jak mohl s tímto člověkem zůstatí Hus v nejlepším přátelství? Myslím, že důkladná studie o poměru Husa a Jeronýma k české šlechtě by důkladně přispěla k osvětlení povahy obou mužů a také i povahy celého t. zv. reformního hnutí, neboť ostré útoky obou mužů proti kněžstvu a nápadná shovívavost a nejlepší shoda s panstvem působí dojmem, že oba myslitelé využili konfliktu šlechty a krále s církví a připojili se z osobních důvodů pod rouškou reformy k nim proti církvi.

Poznavše společnost, jaká se sešla s Husem, pozastavíme se zajisté nad slovy *Sedlákovi*, dle nichž (v roce 1409) „opravné snahy opírá tu (v postile) Hus... úplně o moc světskou. Král a knížata jsou povinni vyháněti svatokupce z chrámu a trestati hříchy kněžstva“. Kdo však nesměl býti vyhnán ze svých sídel, to byla chamtivá šlechta, jež mohla na svých statcích přechovávatí vyložené lupiče a dělití se s nimi o kořist. Tak vypadal Husův „reformní“ plán a jeho vykonavatelé...

IX.

Husovo rektorství.

Tomuto předmětu věnoval pozornost *Ryšánek* v *Listech filologických* 1930. V obsáhlé a pečlivé studii poukazuje, že starší životopisy Husovy o rektorátě vůbec nevědí, později vynořuje se rektorát druhý a konečně Palacký přichází s rektorátem prvním. Po Tomkovi již všichni historikové píší o dvojím Husově rektorátě. První rektorství kladou do zimního semestru roku 1402—3, druhý pak do téhož semestru 1409—10.

O prvním rektorátě ví vlastně až teprve Palacký. Tomek a jiní historikové počali o něm psáti, opírajíce se o notářský spis ze dne 1. dubna 1403. Leč celá jejich argumentace spočívá na špatné interpunkci onoho záznamu, neboť místo: „Johannes de Hus, similiter magister in artibus universitatis studii Pragensis, rector et predicator capelle dicte Bethlem“ četli nesprávně: „Johannes de Hus, sinec, similiter magister in artibus, universitatis studii Pragensis rector, et predicator capelle dicte Bethlem“... Novotný sám přiznává, že toto druhé znění není bezpečné a že oporou jeho jest pouze dosavadní názor historiků. Formálně však neobstojí, neboť odporuje souvěkým titulaturám. Při hodnostech akademických připojoval se přívlastek podle toho, na kterém učení byla hodnost udělena, v Praze tedy „universitas Pragensis“. Proto k těmto slovům náleží titul „magister“, kdežto slovo „rector“ náleží již k tehdejší obvyklé titulatuře „rector et predicator“ (capelle dicte Bethlem). *Ryšánek* proto dovozuje, že kdyby písař listiny býval chtěl Husa označiti jako rektora, pak by býval učinil jinak, než-li, jak jeho zápis četli Palacký, Tomek a jiní. Z toho pak vyvozuje, že v uvedeném spise jest Hus rektorem kaple betlémské a nikoliv univer-

sity, říká: „Tím ovšem je také rozhodnuto o „prvním“ rektorátě Husově, jenž se zakládá právě jenom na tomto špatném čtení titulu Husova v této smlouvě, protože není vůbec zpráv o rektorátě Husově roku 1402, ani současných, ani pozdějších, nemáme proč bychom trvali při mylné domněnce; jest třeba se zřici a rektorát 1402—1403 z Husova životopisu, jako ničím nedoložený škrtnouti.“

Druhý rektorát Husův zakládá se na místě z jeho vlastnoručního rukopisu „Obrany“. Jsou zde však potíže dvojí: 1) Mínění Friedrichovo, dle něhož nejde o vlastnoruční spis Husův. 2) O dvojí čtení. Dle Ryšánka je čtení první: „Joannes Hus, magister in artibus, theologie baccalarius (formatus, universitatis studii) Pragensis rector, et predicator verbi Jesu Christi in capella (sanctorum Innocentium) in civitate Pragensi, omnibus Christi fidelibus salutem.“ Druhé čtení: „Johannes Hus, magister in artibus, sacre theologie baccalarius (formatus universitatis studii Pragensis, rector et predicator verbi Jesu Christi in capella sanctorum Innocentium) in civitate Pragensi, omnibus Christi fidelibus . . . ad salutem“. Čtení první má Hanka v prvním vydání Husovy „Obrany“ a drží se ho Höfler s Tomkem. Druhé čtení jest u Palackého, jenž opravil chyby ve čtení prvním. Dle Palackého byl Hus rektorem kaple betlemské a nikoliv university. Proto ve svých dějinách při roku 1409 o Husově rektorátu vůbec nemluví. Při tom Ryšánek poukazuje, že nejnovější životopisec Husův, Novotný, nikterak přesně netvrdí, že by Hus v roce 1409 opravdu rektorem byl. Ryšánek své mínění opírá i o důkaz chronologický, dle něhož Husova „Obrana“ vznikla asi po 28. září 1411. Je-li tomu vskutku tak, tedy se Hus nemohl psát rektorem, protože tehdy jím vůbec Hus nebyl. Tak padá záznam v „Obraně“ Husově. Potom přechází Ryšánek k Tomkovi čerpajícímu ze sborníku pražské kapitoly. Ukazuje však, že v oné sbírce jest zápis právě z roku 1410, v němž jest jmenován rektorem — Jan Ondřej řečený Šindel. Tedy i tento zápis o Husově rektorátu jest pochybný. Ostatní doklady jsou až teprve ze století XVI., Monumenta universitatis Pragensis nevědí o tomto rektorátu nic, pročez uzavírá Ryšánek svou studii takto: O prvním rektorátě Husově nelze mluvit, o druhém pak to bude možno až teprve tehdy, podaří-li se dokázati věrohodnost pozdějších zpráv.

X.

Hus a arcibiskup Zbyněk z Hasenburka.

(Srážka k vůli remanenci. Úplný rozchod arcibiskupa s Husem. Klepy o negramotnosti arcibiskupově a loupežnictví Jana XXIII.)

Jak známo, byl Husův poměr k arcibiskupu Zbyňkovi spočátku velmi dobrý. Metropolita ochotně podporoval Husovy reformní snahy, jak vidno ze zákazu poutí do Vilsnaku, jehož účelem bylo zameziti pověrečné uctívání svaté krve. Arcibiskup učinil tak na návrh Husův, podporovaný ještě Stanislavem ze Znojma a snad i M. Štěpánem z Kolína.¹⁾ Ochotná pomoc poskytnutá Zbyňkem Husovi proti různým vadám církevního života jest nejlepším dokladem správnosti slov, jimiž se obrací Sedlák²⁾ proti Novotnému: „Není tedy možno tvrditi, že horlivci usilující o vnitřní zbožnost a mravní povznesení lidu a kněžstva a bojující proti zlořádům v církvi, musili se nutně octnouti na půdě mimocírkevní. Při pevné víře a upřímné lásce k církvi, jež jest nezbytnou podmínkou všeliké práce reformní . . . Bernard, František . . . vykonali veliké dílo reformní.“

Když došlo k roztržce Husově s arcibiskupem, po níž Hus přišel o všechnu přízeň metropolity, zdvihly se proti Husovi žaloby, z nichž důležitá jest stížnost podaná proti jeho výrokům na kázání učiněném 17. července 1407. Novotný běže při tom Husa v ochranu, čemuž odporuje Kubiček³⁾ v posudku . . . Hus se hájí: „Žaloba je lživá, neboť předně neřekl jsem ničeho před veškerým množstvím lidu, poněvadž veškeré množství lidu nebylo toho dne

¹⁾ Nejnověji označil *Odložilík* třetím poručníkem Štěpána z Kolína. (Štěpán z Kolína, Husit. archiv, č. 1., str. 20.) ²⁾ Nový Hus, Hlídka 1920, 376. ³⁾ Hlídka, 1922, 305—306.

kdy jsem kázal, v Praze . . .“ Novotný běře Husa v ochranu: „jest to důvod, jakých v té době ovšem slycháme spoustu . . ., *Jistě nelze shledávatí správným, že i Hus neostýchal se ho užítí, ač o jeho neprůkaznosti nemohl býti v pochybnostech.*“ (I., 255.) — Kubiček odpovídá: „Zbytečná omluva! O neprůkaznosti svého důvodu Hus věděl, a přece ho užil, aby ve své odpovědi položil jej hned — na první místo!! Oháněti se domnělou spoustou podobných důvodů za tehdejších dob *se ctí neobstojí.* Již r. 1408 napsal o odpovědi Husově na onu žalobu Jan z Rakovníka, že je nejasná, zahalená temnou dialektikou . . . k slovům pak Husovým „nic neřekl jsem před veškerým množstvím lidu“ vhodně poznamenal anonym, *také u prof. Novotného l. c. vzpomenutý, že je to nedůstojná vytáčka prozrazující dětinskou sofistiku a uvádějící v posměch ctihodné muže . . . byla tudíž i tenkrát pozorována nedůstojnost důvodu Husova, což by se bylo sotva stalo, kdyby za oněch dob bylo, jak Novotný tvrdí, slychati spousty podobných . . .“*

V roztržce Husově s arcibiskupem hrála důležitou úlohu remanence, z níž byl Hus podezřelý. Některé jeho výroky na kázáních, zvláště na Zelený čtvrtek 1410, přiměly Zbyňka k vydání zvláštního dekretu o remanenci na synodě roku 1410 konané.

Novotný¹⁾ rozhodně odmítl *Sedlákovu* pečlivě doložené tvrzení o remanentismu Husově, ale ne právě šťastně, jak nejlépe vysvítá z recenze *Kroftovy*.²⁾ *Krofta* v ní poukazuje na některé slabiny *Novotného*, jako by *Novotný* proti *Sedlákovu* dokázal, že Hus nikdy remanenci neučil, ale *Krofta* z jeho psaní dovozuje, „že poměr Husův k tomuto učení není zcela jednoduchý.“ O něco dále píše *Krofta*: „I jinde *Novotný* vyjadřuje se tak, jako by připouštěl, že Hus vlastně v duši byl nakloněn remanenci neb aspoň nebyl proti ní . . . přiznává (*Novotný*), že Husovi, ač vždy vyznával pravověrnou teorii transsubstanciační, mohlo býti vytykáno, že bludného učení *Viklefova* o Svátosti oltářní výslovně neodsoudil, přiznává také, že Hus ve sporu o remanenci projevoval podivuhodnou nerozhodnost.“ Konečný úsudek *Kroftův* zní: „Tímto výkladem stanoviska Husova ve sporu remanenčním blíží se *Novotný* zcela znatelně názoru projevenému *F. M. Bartošem* . . ., že Hus vlastně

¹⁾ Hus, I., str. 114 n a 169 n ²⁾ ČČH, 1920, str. 196).

ve svém nitru uznával nauku o remanenci, ale nechtěl „fanatismu nahé pravdy“ obětovati své vznešené snahy opravné. *Novotný* vyjadřuje se o tom poněkud zdrženlivěji, ale v podstatě soudí podobně jako *Bartoš*. Podle obou *Hus nezůstal v učení o Svátosti oltářní pravověrným z přesvědčení, nýbrž z oportunistu.*“ Komicky se proto vyjímají další slova *Kroftova*, v nichž podrobuje zkoušce obranu Husovu, již *Novotný* chce vyvrátiti *Sedlákovu* mínění o materiálním bludařství Husově. *Novotný* to prohlašuje za tvrzení bezdůvodné a tendenční, ale přitom mu *Krofta* nadhazuje, že ohledně Husova okolí připouští, že nebylo *Viklefova* kacířství daleko . . . O rozmluvě českých viklefistů (mezi nimiž byl i Hus!) ukazuje zase na podivný úsudek *Novotného*, dle něhož „stanovisko české, třeba o *Viklefa* opřené, nebylo nikterak kacířské . . ., ale s praxí tehdejší církve, s duchem jejího církevnictví bylo naprosto nesrovnatelné a nechtíc i nejsouc, stávalo se kacířským.“ Není tedy ani trochu divno, že po takové „obhajobě“ Husovy „pravověrnosti“ konstatuje *Krofta* (u. m.), že *Novotný* „takto aspoň nepřimo připouští, že názory hlášané Husovými přáteli a stoupenci a z části i *Husem* samým mohly se jeviti zástupcům úřední církve kacířstvím . . .“

Hus postavil se proti synodálnímu dekretu apelací adresovanou nově zvolenému papeži Janu XXIII.,¹⁾ v níž dokonce i odmítl bullu papeže *Alexandra* ze dne 20. prosince 1409. Bulla

¹⁾ O Janovi XXIII. jest všeobecně rozšířena pověst, že býval kdysi námořním loupežníkem. Historická věda mohla až dosud zjistiti, že jde o pouhou pověst nijak neprokázanou. Pověst ona se zrodila v době volební agitace jakožto prostředek proti pozdějšímu Janovi XXIII. Tyto okolnosti ji činí tím podezřelejší. Nejlepší snad dnes znalec kostnického koncilu *Finke* (*Bilder vom Konstanzer Koncil*, str. 9) píše o tom: „*Wir belächeln die Anschuldigung, dass er in vergangenen Zeiten Seeräuber gewesen; wahrscheinlich hängt dieses mit der bisher unbeachteten seemännischen Tätigkeit seiner vornehmen neapolitanischen Verwandtschaft zusammen, vielleicht war Balthasar in jungen Jahren selbst Seemann. Auch die politischen Morde während seiner Legation in Bologna dürften wohl nur als Ausdruck für sein schroffes militärisches Regiment zu nehmen sein. Aber es blieb sonst noch genug an ihm hängen.*“ *Kubiček* ve svém referátě v *Hlídce* (1922, str. 160) k tomu správně dodává: „Osobnost nešťastného Jana XXIII. ještě nedočkala se zvláštního studia, jež by zprávy o něm *pravdivé odloučilo od zpráv nepravdivých.*“

tato měla být smrtící ránou českému viklefství a poněvadž z pochopitelných důvodů zapovídala apelování, vyhlásil proto arcibiskup (18. července 1410) klatbu na všechny apelanty. Tak došlo k úplnému rozchodu Husa se Zbyňkem, při čemž *Novotný* opět se snaží Husa nepřímou chránit proti orgánům církevním. *Novotný* spatřuje příčinu rozchodu Zbyňkova s Husem ve sporu o vypovězení poslušnosti římskému papeži a vlivům arcibiskupových rádců. Tomu odporuje *Krofta*,¹⁾ z jehož obsáhlých námitek vyjímám tolik: „Soudím dále, že celé hnutí opravné v tu dobu nebylo již s hlediska církevního tak nevinné, jak je líčí *Novotný*, — proč vědecký historik, jemuž hledisko církevní je zcela cizí, tak usilovně dokazuje pravověrnost Husovu a jeho strany, nechápu — myslím, že jeho stoupenci, zejména *Hus sám*, již tehdy byli úřední církevní vnitřně odcizeni tak, že k roztržce bylo by nepochybně došlo i bez sporu o neutralitu. Spor ten pouze učinil zjevným toto vnitřní odcizení, které zde již před tím bylo . . . Proto se mi nezdá správné tvrzení *Novotného*, že Husa s arcibiskupem nerozvedlo vykřikství, nýbrž otázka neutrality, naopak soudím, že vlastní příčinou jejich roztržky bylo vykřikství a spor o neutralitu byl pouze vnějším popudem k jejímu propuknutí. A myslím, že potomní příkré vystupování *Zbyňkovo* proti Husovi a jeho straně lze přirozeněji vysvětlovat právě tím, že za sporu o neutralitu uvědomil si nebezpečí jejich „vykřikství“ a proto se přiklonil k jejich odpůrcům. *Novotný* sám věří, že *Zbyňek* opravdu věřil v nutnost násilného zakročení proti rostoucímu vykřikství, jsa přesvědčen, že tím plní svou povinnost. *Jakým právem však lze potom tvrdit, že v boji proti Husovi šlo arcibiskupovi jen o osobní pomstu a o potlačení opravného směru a obrana víry že mu byla jen záminkou k tomu?* Je možno i pravděpodobno, že *Zbyňek* po své porážce ve sporu o neutralitu i osobně zanevřel na Husa a jeho stoupence a že tato osobní nenávisť jej strhovala k skutkům ukvapeným. *Ale proto ještě nesmíme tvrdit, že mu nešlo opravdově o obranu víry ohrožené podle jeho přesvědčení — nesejde na tom, že toto přesvědčení bylo mu snad jen vštípeno jeho rádci — nebezpečným kacífstvím, anebo dokonce, že obrana víry byla mu jen záminkou k potlačení opravného hnutí, jemuž před tím tak přál. Tím se po mém soudu nejen těžce křivdí *Zbyň-**

¹⁾ ČČH, 1920, 204—205.

kovi, nýbrž zároveň — a to je mnohem povážlivější — zatemňuje pravý význam a podstatu jeho sporu s Husem.“

Víme, jak věc nakonec dopadla: Arcibiskup, než-li by se býval podrobil pokořujícím požadavkům královým, uprchl ze země a zemřel na cestě v Prešpurce. Ještě za našich dnů jest jeho památka hanobena příhanou negramotnosti, o čemž nejnověji napsal katolíkům velmi málo přející profesor pražské university *Kraus*: „ . . . Arcibiskup přirovnán k dítěti, které knize nerozumí, ale dovedlo by ji zničit, jedním slovem žáček učící se teprv číst: abeceda . . . Skutečně, potomstvo bralo věc doslovně a věřilo, že arcibiskup pražský *Zbyňek Zajíc* z *Hasenburka* neuměl číst ani psát. Už v XV. století cituje *Vavřinec Krasonický* kněze *Martina Lupáče*, že *Zbyňek* „musil se teprve učit abecedě,“ věří tomu *Židek* a ještě v devatenáctém století se ozývá v populárních líčeních doby neomylně tento rys charakteristický pro arcibiskupa, pro jeho dobu a pro jeho církev. Básník ovšem ho vědomě z negramotnosti nenařkl . . .“¹⁾

¹⁾ Husitství v literatuře atd. sv. I., str. 6—7. Rozpravy Č. akad., tř. I

XI.

Proti bulle odpustkové.

(Tiem. Husův poměr k němu. Česká veřejnost a hlásání odpustků.)

Jest dobře známo, kterak Jan XXIII. vyhlásil křížovou výpravu proti králi neapolskému Ladislavovi, jakožto stoupenci Řehoře XII. Hlasatelé odpustků k podniknutí výpravy vypsáných rozešli se do všech států. K nám přišel děkan z Pasova Václav Tiem. Nejnovější badání o činnosti Tiemově v našich zemích a speciálně v Praze možno rozdělit na tři části: 1. O Tiemovi samém. 2. O Husově poměru k němu. 3. O ohlasu odpustků v české veřejnosti.

Předně o samotném hlasateli odpustků. *Novotný*¹⁾ uvedl o Tiemovi řadu tvrzení, jež jako neprokazatelná nebo vyloženě nesprávná ukázal *Kubiček*²⁾. Předně *Novotný* mluví o jakési instrukci pro duchovenstvo. *Kubiček* k tomu podotýká: „Kterak se toho Novotný dopátral, nepraví; soudí tak asi z toho důvodu, že kodex, z něhož Loserth své vydání uspořádal, je majetkem univ. knihovny v Praze, což ovšem je důvod pochybný.“ *Novotný* dále píše o návodu pro nájemce, ale *Kubiček* konstatuje naproti tomu, že jméno nájemce (conductus) v instrukci vůbec nepřichází! Dále prý se v listině praví, „že jednatelé papežovi smějí k hlásání odpustků zplnomocňovati zvláštní zprostředkovatele.“ Zatím však *Kubiček* prohlašuje, že Jan XXIII. zmocnil své legáty a jimi subdelegované komisaře a kazatele. Po stránce praktické tvrdí *Novotný*, byla (prý) instrukce horší ještě nežli bulla sama. *Kubiček* naproti tomu dovozuje, že jest-li se uvádí mezi podmínkami k získání odpustků i dar na vedení výpravy, pak že to bylo na tehdejší dobu něco docela nevinného a dovolává se při tom Protest. Kirchen-

¹⁾ Hus, I., 2, 74. ²⁾ Hlídka, 1923, 18 n.

zeitungu (Berlin, 1883, 367), v němž protest. theolog *Schwarzer* napsal: „Es gab Perioden, in denen der Ablass sozusagen unschuldig mit Geldeinnahme für die Kirche verbunden wurde...“ Dále vyvrací mínění *Novotného*, jako by se bývaly odpustky udílely podle tax. Tak tomu nebylo, protože se odpustky udílely podle možnosti jednotlivých žadatelů. Při tom rozhodně odmítá další tvrzení *Novotného*, jako by se i v další části excerptu dala zmínka o tomto přispívání. Vždyť se tam nemluví o této věci, nýbrž o něčem zcela jiném, o postavení účastníků kruciáty i s jejich rodinami pod ochranu sv. Stolice.

Jako nelze připustiti mínění *Novotného* o Tiemově odpustkové praxi, tak rovněž nelze ani souhlasiti s jeho názorem o praktických důsledcích odpustků pro Husa. *Novotný* prohlašuje hlásání odpustků (tedy vnější okolnost) za příčinu Husova rozchodu s církví. *Krofta*¹⁾ naproti tomu nadhazuje příčinu vnitřní, t. j. bludařství. Práví: „... dovedl-li Hus opravdu tak dlouho vystříci se všeho kacířství, ačkoli byl k němu i podle *Novotného* jak předchozím vývojem domácího hnutí náboženského, tak vlivy vyclifskými takřka hnán, dovedl-li všechny své jistě vážné pochybnosti o některých člancích víry tak dlouho obětovati svému úsilí o mravní očistu — rozumím-li dobře *Novotnému* — měl za možný i bez rozchodu s tehdejší tak hrozně zkaženou úřední církví, je těžko pochopiti, proč by již nebyl mohl pokračovati v tomto opatrném chování, proč teď již neváhal „ohroziti“ své dílo nesporným kacířstvím. Či snad se teprve nyní přesvědčil, že bez kacířství ona mravní očista, o kterou usiloval, není možná? Ale potom bychom se mohli ptáti, zda se před tím Hus nemýlil, když se domníval, že by kacířstvím ohrozil své mravní poslání, když na př. ve sporu o remanenci z této obavy skrýval své skutečně vnitřní přesvědčení. Ale mám za to, že se spíše mýlí *Novotný*, když takto ... vysvětluje chování Husovo. Opět a opět prohlašuje *Novotný* s velkým důrazem, že Husovi šlo jen o mravní očistu, nikoli o „kacířství“ nebo „bludy“. ... To je nepochybně správné: Hus jistě kacířem býti nechtěl, o „bludy“ mu jistě nešlo, ale šlo a musilo mu přece jíti o pravdu, a s církví se rozešel nejen pro své úsilí mravní, nýbrž i proto, že co on měl za pravdu — ať již vlivem domácího vývoje nebo Vikle-

¹⁾ ČČH. 1923, str. 524 n.

fovým — ji se jevílo bludem. *Dokazuje-li se příliš horlivě pravověrnost Husova, přičítá-li se mu takřka strach z kacířství — třeba se vysvětloval snahou neškoditi mravní reformě — snižuje se tím jeho dějinný význam . . .*“

*Kubiček*¹⁾ ostatně upozorňuje, že *Novotný* sám prozrazuje Husovo bludné nazírání na odpustky. Čteme: „I když tedy připouští *Novotný* 68 (také 63), především svatokupecké zacházení s odpustky, stává se a zůstává předním pramenem výtek, jest tuším přece patrné, že odpor (Husův) sám nemá daleko do odmítání zásadního“: pozorný čtenář i ze vzpomenutých výroků snadno pozná, že se Hus v nich k církevnímu učení o odpustcích již nezná,“ dodává *Kubiček*.

Všimneme si nyní blíže samotného Husova vystoupení proti odpustkům. Víme, že arcibiskup a po něm i bohoslovecká fakulta pražská zakázaly hádání o odpustcích. Hus na to posměšně odpověděl, že již fakultního zákazu nebylo vlastně ani potřeby, poněvadž již arcibiskup sám byl před tím bullu omezil. Podezřelé však jest, že Hus neopovazuje se tvrditi, že arcibiskupovo omezení přišlo pozdě. „Kdyby je bylo vynutilo teprv dotčené kramaření, nebyl by mlčel, byl by tím snáze ukázal nevhodnost zákazu bohoslovecké fakulty: on však — mlčí, mlčí, myslím z toho důvodu, poněvadž v době, kdy své poznámky psal, „o kramaření s odpustky“ nebylo v Čechách potuchy.“²⁾

Přes záповěď arcibiskupa i fakulty Hus disputaci konal a možno říci, že si jí málo posloužil. Odpustková bulla výslovně prohlašovala, že odpustků nabudou jen ti, kdož se vyzpovídají a vykonají předepsané pokání („omnibus vere poenitentibus et confessis“). Hus naproti tomu tvrdí, že bulla nežádá modliteb, ani postu, ani jiných zbožných skutků! Správně proto podotýká k tomu *Kubiček*,³⁾ že „výtky ty i volený příklad u spisovatele, bakaláře theologie, překvapují“. Neméně správný jest i jeho úsudek o finálním „úspěchu“ domácího kněžstva při hlásání odpustků: „Odporuje tomu okolnost, že obecnost byla v Čechách již před příchodem papežských komisařů proti kruciatě . . . značně pobouřeno“. Za takových okolností je opravdu nepochopitelné myslet na nějaký úspěch hlásání odpustků v Čechách.

¹⁾ Hlídka, 1922, 407. ²⁾ Hlídka 1922. 405. ³⁾ U. d., 546.

Jest naprosto odmítnouti mínění *Novotného*¹⁾ o stanovisku Husově k odpustkům. Prý „tak, jako Hus zde, chápe odpustky celá doba jeho, i tehdejší církev sama“. Mínění toto velmi pádně a nevývratně odmítl *Kubiček*,²⁾ řka: „Pan spisovatel sobě práci opět ulehčil, obmeziv se na pouhé tvrzení. *Souvěkových názorů o odpustcích nikde nepodal*, i trakták Mařka O. Min. o odpustcích ušel jeho pozornosti. Nikterak nedoložil, že celá doba Husova, i tehdejší církev sama chápala odpustky tak, „jako Hus zde“! . . . Ano, Hus mluví tu mnoho, přemnoho o odpustcích, *vlastně proti nim, konečně oprávněnost odpustků prostě popírá* doznáním: „Unde quaesivi et usque hodie requiro, quis sanctorum donavit indulgentias, et non inveno“: že i tehdejší církev odpustky tak chápala, *zajisté nevěří ani pan prof. Novotný!*“

Odpor Husův proti odpustkům došel bouřlivého ohlasu na veřejnosti. Vrcholem jeho byla odporná demonstrace Voksova, na níž byly spáleny odpustkové bully, které na krku měla pověšeny maškara představující — nevěstku. Nejnověji snažil se *Bar-toš*³⁾ omluviti tento divoký výjev domněnkou, dle níž (prý) nešlo o spálení odpustkové bully, nýbrž o papežské listiny, vztahující se na záležitosti majetkové a soudní. To jest však pouhá, ničím nedoložená domněnka, a i kdyby byla správná, pak vždy bude sloužit jako nezvratný důkaz o poměru stoupenců Husových k sv. Stolci. — Jinou věc nutno zdůrazniti ohledně Voksy. *Novotný*⁴⁾ se domníval, že Voksovi za jeho pustou výtržnost hrozilo nebezpečí u krále Václava. Proti tomu *Kubiček*⁵⁾ ukazuje na skutečnost opaku, odvolávaje se při tom na stížnost podanou r. 1416 proti králi. V ní se praví, že Václav IV. za neslýchanou potupu sv. Stolce Voksu netoliko nijak nepotrestal, nýbrž dokonce ho měl i dále mezi svými milci, jako před tím . . .

Jest důležité zkoumati i skutečné příčiny Voksových výtržností. *Kubiček*⁶⁾ se domnívá, „že Voksa užil obecného tehdy pobouření proti kruciatě, aby papež se svými bullami byl veřejně potupen a lid od nich tím více odvrácen.“

Kubiček potom (402—404) podrobně sleduje všechny souvěké doklady o rozhlášaném „kramaření“ s odpustky a dochází

¹⁾ Hus, I., 2, 95. ²⁾ Hlídka, 1923, 121. ³⁾ Demonstrativní spálení papežské bully proti Husovi atd. ČČM, 1924. ⁴⁾ Hus I., 2, 86—87. ⁵⁾ Hlídka 1923, 122. ⁶⁾ Hlídka 1922, 400.

k těmto výsledkům: Rozebírá Husova kázání z 22. a 29. května 1412 a nenachází v nich žádné stopy o kramaření s odpustky. Zkoumá nepatrný Husův spisek s pěti námitkami proti odpustkům a dochází k poznání, že autor v nich odsuzuje odpustky vůbec. O nějakém kramaření s odpustky zase ani slova! Přichází potom k Husově disputaci ze 17. června. Konstatuje, že Hus v ní sice mluví proti kupování moci udílení odpustky, ale tu zase *Kubiček* zdůrazňuje, že Hus pomlčel o nesouhlasu arcibiskupa Albíka s takovou praxí! Dále rozebírá *Novotného* tvrzení o akci za účelem získání Václava IV. proti hlásání odpustků. *Kubiček* předně z obsahu Husovy „*Replica contra bullam de cruciata*“ zjišťuje, že dle obsahu došlo k sepsání repliky *před* hlásáním odpustků. Jak tedy mohl spis věděti o kramaření při jejich hlásání? Za druhé upozorňuje *Kubiček*, že spisek pouze potírá odpustky vůbec bez jakékoliv narážky na neplechy s nimi činěné.

Tak se tedy jeví povyk s odpustky. Brojilo se proti bullám, ač v nich nic nepřístojného nebylo, brojilo se o kramaření, ačkoliv se ještě odpustky ani nehlásaly, a přitom se neslychaně se strany Husovy tupila sv. Stolica a přitom se předstírala katolická pravověrnost...

Na konec ještě zbývá jedna otázka: Zda-li hlásání odpustků mělo vliv na poměr Husův k Pálčovi? Pálež později ve svém *Anti-husovi* označil za příčinu rozchodu s Husem jeho věroučné odchylky od katolické církve, nikoli však názor na nepřístojnosti s odpustky atd. *Novotný*¹⁾ naproti tomu tvrdí, že Pálež jistě již dávno věděl o bludech Husových. K tomu *Kubiček* v často již citovaném referátě²⁾ trefně podotýká: „... věděl-li Pálež již dávno o oněch bludech, kterak potom vysvětlíme, že *Novotný* v I. části s takovou houževnatostí... stále zdůrazňuje pravověrnost Husovu? Ještě na počátku r. 1412, čteme na str. 34, „zůstává Hus zvláště ve člancích, o nichž učení bylo ustáleno, zcela pravověrný!“ Domnívá se *Novotný*, že Hus zvěděl, totiž uvědomil sobě své bludy snad teprve v boji proti kruciatě... Za muže duševně tak omezeného, myslím, nepovažuje M. Jana Husi ani on: proto znal-li, jak předpokládá, Pálež dávno ony bludy, zajisté tím spíše musí připustiti, že o svých bludech a odchylkách od učení církevního

¹⁾ Hus, I., 2, str. 150 p. ²⁾ Hlídka, 1922, str. 257.

dávno věděl i Hus, asi od r. 1404 *sacrae theologiae baccalarius*!“ — Pálež a ostatní přátelé rozešli se s Husem r. 1410. Tvrdí-li *Novotný*, že Pálež již dávno před tím znal jeho bludy, pak tím nevědomky potvrzuje shora citovaný¹⁾ výrok *Kroftův* proti sobě samému, podle něhož Hus již dávno se rozešel s církví.

Patrně tedy, že hlásání odpustků nevyvolalo definitivní roztržku mezi Husem a Pálčem, nýbrž Husovy věroučné názory od katolické nauky odchylné.

¹⁾ Viz pozn. ke str. 174 a 233.

XII.

Drobné poznámky k letům 1412—14.

(Valdenství v době Husově a očístec. K traktátu Holešovského. O schůzi na radnici. Tři pravdy. K svádění neposlušnosti Janem XXIII. List na rozloučenou.)

Do této kapitoly míním vtěsnati všechny drobnější dodatky, z nichž nebylo možno utvořiti zvláštní samostatnou stať. V první řadě běží o Valdenskou.

Dokázali jsme jejich přítomnost v Čechách koncem XIV. století i v době Husově. Kolem roku 1390 vyslychal Jindřich z Olomouce Valdenskou v Uh. Brodě¹⁾, někdy po známé inkvisici Zwickerově (1393) napsal některý pražský kazatel nakvap stručné vyvrácení valdenských bludů, výslovně při tom podotknuv, že tak činí k vůli potřebě posluchačů, aby věděli, jak mají smýšleti, kdyby něco podobného slyšeli²⁾. Později, v roce 1404, pražský kazatel Johlín zde-razský uvedl svým posluchačům podrobně všechny valdenské bludy, vybidnuv při tom své farníky, aby takovým názorům nevěřili³⁾. Ze slov těchto jasně vysvitá, že Valdenští v době Husově byli netoliko v Čechách, nýbrž i v Praze samé.

Z přítomnosti Valdenských v Praze za doby Husovy plyne tento praktický závěr: V okolí Husově byli nade vši pochybu lidé zamítající po způsobu valdenském víru v očístec. Tím jest zesíleno

¹⁾ Neumann, České sekty ve stol. XIV. a XV. (Olomouc 1920), str. 6*.

²⁾ Týž, Nové doklady o Valdenských v Čechách, ČKD, 1925, str. 679—80.

³⁾ Týž, Výbor z předhusitských postill, Archa (Archiv literární), IX, 1921, str. 250. Údaje tyto potvrdil a někdy poopravil ve svém výborném díle „Sektářství v Čechách před revolucí husitskou“ Holínka, (Sborník filosof. fakulty ... v Bratislavě, č. 52 (3), Bratislava 1929), str. 257 a 259.

minění Sedlákovu, jenž, nemaje ještě známosti o dokladech námi citovaných, poukazoval hlavně na valdenskou povahu školy drážďanských, kterou jini brali v pochybnost. Našel se však dokonce i historik popírající jakékoliv Husovo kacířství v nauce o očístci a tím jest Novotný. Je to zase Krofta¹⁾, jenž vyslovil nesouhlas s takovou obranou Husa. Navazuje na vývody Novotného, píše: „Tedy: Hus měl, ba musil míti vážné pochybnosti o církevní nauce o očístci a pochybnosti ty nemohly mu býti lhostejné, ale přes to se držel úzkostlivě té nauky, protože nechtěl rozchodem s církevní orthodoxií v otázce tak podřízené (?) ohroziti své šlechtné úsilí o mravní očístku ... Ani zde nemohu souhlasiti s tímto výkladem, jež mám za příliš hledaný, nepřirozený, a vysvětloval bych i tu chování Husovo spíše jeho myšlenkovou nerozhodností, než uvědomněným oportunistem ...“ Z toho pak dospívá Krofta k takovému závěru: „Podle toho Hus až do počátku r. 1412 nehlásal ani nečinil nic kacířského. Všechny jeho projevy byly docela pravověrné. Ale pohybuje se někdy ve věcech jistě podstatných (remance, očístec, církev a papežství) „na hranici krajní možnosti“, ukazovaly tak, že Hus ve svém nitru přece jen byl odcizen pravověrnému nazírání církevnímu. Zakrýval to však podle Novotného s podivuhodnou obratností a vypočítavostí, nechtěje svým kacířstvím uškoditi svému vysokému poslání mravnímu.“ Tento passus je zase příznačný pro Kroftu: Mluví o Husově pravověrnosti a zároveň otevřeně přiznává jeho kacířství, mluví o vysokém mravním poslání Husově a při tom prozrazuje, jak Hus „s podivuhodnou obratností“ své názory skrýval ... Celkem lze říci, že v jistém ohledu tento citát z Krofty potvrzuje slova Sedlákovu, na něž navazuje naše poznámka.

Druhým bodem jest Holešovského traktát „An credi possit in papam.“ S traktátem Holešovského není spokojen Novotný, jenž prohlašuje traktát za theologicky slabý. Prý má slabou argumentaci, avšak sám na tyto slabiny, kde jsou, a v čem spočívají, neupozornil, jak mu nadhodil Kubíček²⁾. Asi jednou z těchto slabých argumentací jest námi právě označený passus o víře v Boha a v papeže: Podle Novotného prý „Holešovskému téměř splývá v jedno

¹⁾ V recenzi o II. svazku Novotného Husa ČČH, 1923, str. 522. ²⁾ Hlídka, 1923, str. 306.

úcta k Bohu a k papeži...“ Na to mu odpověděl *Kubiček*¹⁾ takto: *Novotný* učinil svůj výrok na základě neúplného, vytrženého citátu z Holešovského, neuváživ, jaký jest jeho smysl v kontextu. Na to cituje *Kubiček* slova Holešovského, z nichž jasně vysvítá, jak autor odlišoval Boha od papeže. V praxi pak to vedlo k následujícímu závěru: Jedinému Bohu přísluší úcta jevící se *zbožností* a láskou, vůči představeným jsme zavázáni *poslušností* a láskou. Jaké tedy splynutí víry v Boha a v papeže?

Sedlák nazval Jana z Holešova prvním katolickým apologetou o církvi, s čímž nesouhlasí opět *Novotný*, jemuž *Kubiček* odpovídá, že (*Novotný*) „nepamatuje se, že staršího apologetu v té příčině dosud neznáme...“²⁾

Třetím bodem jest schůze na radnici nařízená Václavem IV. po známých nepokojích pro odpravení tří mládencův pražských. Účelem schůze bylo očistiti dobré jméno české, jež proticírkevními událostmi bylo v cizině rozkřičeno. I nařídil král na žádost Mistrů theologie nové odsouzení 45 článků Viklefových. Tak došlo k oné radniční schůzi. Jest opět záhodno uvést na pravou míru některá zcela neodůvodněná a nesprávná mínění *Novotného*.

Předně běží o srážku s rektorem Markem, když tento nechtěl zavrhnouti všech 45 článků Viklefových. Dle *Novotného*³⁾ prý rektor Marek použil při tom obratné výmluvy, když byl tázán, „aby ony články Viklefovy také jmenoval“. K tomu *Kubiček*⁴⁾ poznamenává: „Nestalo se asi náhodou, že *Novotný*, jinde velmi obšírný, „obratné výmluvy“ rektorovy prostě pominul. Notářský zápis, jež profesori theologie dali sobě o schůzi poříditi, vypravuje: M. Marek nevytkl žádného článku Viklefova, jenž by měl dvojitý smysl, dobrý a falešný, na zakrytí pak svých rozpaků uvedl větu „Bůh jest“, která je také nepravdiva v tom smyslu „Bůh jest, tedy jí...“ — výmluva v ústech rektora university, ve chvíli vážné vsutku „obratná“ !! *Novotný* jí sice vynechal, ale z opatrnosti jí aspoň omlouvá — tehdejší debaty prý takové výmluvy připouštěly!“

*Novotný*⁵⁾ dále křivdí Pálčovi, vytýkáje mu dvojitou pomluvu: 1. Že to byla schůze ševců, šenkýřů a j. 2. Páleč chtěl řeči o přítomnosti lajků odraziti výtku, že měl odvahu mluvit pod ochranou

¹⁾ U. d., str. 307. ²⁾ U. d., str. 306. ³⁾ Hus, I., 2, 127. ⁴⁾ Hlídka, 1922, str. 305. ⁵⁾ Hus, I., 2, 129.

bodáků. Obojí domnělou pomluvu Pálčovu vyvrátil *Kubiček*¹⁾ takto: 1. *Hus a jeho stoupenci, píše Páleč*, shromáždění v síni veřejných disputací, *nedokázali, že odsouzení článků je nespravedlivé a nerozumné, nýbrž na ně opovážlivě a drze útočili*, jsouce obklopeni srdnatými muži, obuvníky, šenkýři a ostatními lajky, kteří byli školy naplnili. Kdyby někdo byl se tomu postavil na odpor, byl by i muž srdnatý z disputace sotva odešel se zdravými údy...“ *Není tedy u Pálče pomluvy, již našel prof. Novotný*, že to byla schůze ševců atd.; Páleč dí zřejmě, že viklefisté, shromáždění v síni disputační, byli obklopeni srdnatými muži atd. Návštěva těchto mužů nebyla, *připouští i náš autor*, na universitě neobvyklá, ovšem při důležitých událostech, jako byla na př. dotčená schůze, kde se jednalo o články Viklefovy.“ — Ad 2. Ohledně nedostatečné stížnosti Pálče na přítomnost lajků při disputaci odpovídá *Kubiček* (u. m.): „Výtku tuto odrazil Páleč... hned v kap. I... *Byla-li žaloba Pálčova vymyšlena, proč neozval se proti tomu ani jeden současník? Hus mlčí* o přítomnosti oněch lajků — mlčí také o jiných věcech, na př. o přítomnosti... prokurátora a notáře... Zapomněl zde i na srdnaté muže ve schůzi — neprosněla schůzi radniční přítomnost ozbrojenců... což patrně z výtky obsažené ve slovech Pálčových „stipati estis“: Hus o nich prostě pomlčel.“

Theologická fakulta setrvala pevně na svém stanovisku zaujatém na radniční schůzi i léta následujícího (1413) na synodě svatodorotské. Své mínění tehdy vyslovili ve formulaci o třech pravdách, s nimiž Husova strana souhlasiti nechtěla. Mistři při tom použili listu králova. *Novotný* jim vytýká podloudné úskoky při sepisování projevu. Na to mu velmi pěkně odpověděl *Kubiček*: „V dubnu nebo květnu 1413 ostře ohradil se proti prohlášení Hus: ... o „podloudné“ záměně slovesa pertractare za investigare neví! Neví o ní „právnicky bystrá replika, již jménem celé strany napsal M. Jan z Jesenice...“ Tato svědectví stačí. Místo pertractare listu králova užili theologové slovesa snad určitějšího investigare; *neprátele, a to ani Hus neb Jesenic, neviděli v tom „předem smlouveného úskoku“, ani „podloudně vloženého obratu“: to vše v oně záměně vypátral teprv p. Novotný, ale jeho objev, jak svědčí vyličené jednání strany Husovy, „nemá věcného podkladu“.*

¹⁾ Hlídka, 1922, str. 308.

Víme, kterak synoda se rozešla. Přijala radu doktorů a usnesla se poslati tuto radu i s druhou radou, university, ke králi. Po rozejití se synody dodal text rady doktorů Husovi Křišťan z Prachatic. Hus odpověděl na ni vykrucováním se, prý ať doktoři dokáží kacířství v Čechách...

*Novotný*¹⁾ nechce ony vytáčky připustiti, prý není jasno, proti čemu se Hus bránil od samého počátku. *Kubiček*²⁾ na to odpovídá: „Z kterého místa appellace vyvozuje Novotný, že Hus nezamýšlel svěřiti soudu papežskému svou záležitost vůbec? Hus appellanty protestuje proti záповědi knih Viklefových, proti zákazu v kaplich, dále proti nařčení, že v Čechách a na Moravě začínají se šířiti bludy i kacířství, a proti všelikému obtěžování jinému... Jasná slova ta nepřipouštějí rozumné pochybnosti: apelací odevzdal Hus celou svou záležitost Stolci apoštolskému, a předhůzka biskupa Jana byla oprávněna.“

Události v Čechách nezůstaly tajny Jana XXIII., jenž vyzval biskupa Jana Železného k energickému zakročení proti viklefské propagandě. Papež při tom výslovně prohlásil, že čeští preláti ničeho nepodnikají, maje na zřeteli Konráda z Vechty a Václava Králíka.

Novotný v této listině spatřuje navádění Jana Železného Janem XXIII. k neposlušnosti vůči představenému.³⁾ Správně odpovídá na to *Kubiček* ve své recenzi *Novotného* Husa,⁴⁾ že se nejednalo o žádné popouzení, nýbrž o obranu víry, které si Konrád z Vechty ani Václav Králík tuze nehleděli. Jan XXIII. proto byl nucen zakročiti a svěřil Janu Železnému, by jmenované biskupy upomenul na jejich povinnosti v době tak pohnuté.

Víme, že nezůstalo pouze při důkladném napomenutí papežově, nýbrž také že i došlo k zakročení proti českému viklefismu. Proto jeho představitel, Hus, šel se zodpovídati do Kostnice. Před svým odjezdem napsal Pražanům list na rozloučenou. K jeho bližšímu určení nutno podotknouti toto:

Nežte přesně říci, kde list na rozloučení Hus napsal. *Palacký* se klonil k názoru, že spíše v Praze nežli na Krakovci. Nedopatření se stalo *Novotnému*, jenž ve svém Husovi (I, 2, 353) klade sepsání na Krakovec, kdežto ve vydání Husovi korespondence (str. 206, p) tvrdí, že list byl psán asi v Praze!

¹⁾ Hus, I, 2, 249. ²⁾ Hlídka, 1922, str. 311—312. ³⁾ Hus, I, str. 333. ⁴⁾ Hlídka, 1922, str. 113.

Hus vyrazil do Kostnice, jsa doprovázen na své poslední cestě několika předními pány.

Družině Husově i Jana Železného věnoval důkladnou studii *Sedláček*.¹⁾ Zajímavost jest, že autor došel k poznání, že ani Jan z Chlumu, ani Jindřich Lacembok z Chlumu nebyli členy rodiny Slavatův, nýbrž ve skutečnosti Jan z Chlumu slul Jan Kepka z Ch. a pocházel ze severních Čech. Lacembok pocházel z rodu Chlumských, sídlivších původně v Chlumu u Nepřevážky.²⁾ V tomto článku (str. 550—552) dočítáme se zajímavých věcí o Václavu z Dubé a z Leštna. Vedl tak asketicky tuhý život, že sám Hus ho pro to kárával. Ačkoliv se v Kostnici Husa zastával, přece po jeho smrti zůstal věren katolictví.

¹⁾ Něco o Husových průvodcích do Kostnice. Časopis přátel starožit. čs. 1922. ²⁾ O tom viz i článek téhož autora: „Příčinky k životopisu M. Jana Husi (ČČH. 1924, str. 314).“

XIII.

K Husovu procesu.

(Vězení. Klep o falešných článcích. Domnělá domluva císaře Husovi.
Proč Hus neodvolal? Glejt.)

Zde přichází předně v úvahu tolik rozkřičované Husovo vězení, do něhož byl dán na základě předpisů kanonického práva.

K vůli důležitosti předmětu cituji zde *Kubička*, který v recenzi *Novotného Husa*¹⁾ nashromáždil mnoho materiálu, v jehož světle se nám jeví „strašlivé“ vězení Husovo poněkud jinak. Nejprve ukazuje na rejstříky Jana XXIII., v nichž jsou položky pro peřiny a topení v Husově vězení. Pak uvádí samotný výrok Husův: „Všichni klerikové komory p. papežovy a všichni strážcové jednají se mnou velmi šetrně.“ K tomu dodává: „Netřeba tedy doslovně bráti zpráv moderních, na př. že Hus odveden byl do žaláře malého, podzemního, tmavého, nezdravého, vedle něhož vtékala stoka do jezera, a třesutá zima, deroucí se oknem nechráněným, dovršila míru útrap.“²⁾ V přednáškách konaných ve svazu osvětovém mluví *Flajšhans* jenom o malé, tmavé, podzemní, studené a nezdravé kobce klášterní, vedle níž vtékala stoka do jezera.³⁾ *Lad. Horák*, l. c. 205, dokonce ví, že Hus v Kostnici „za nedlouho strčen byl v kláštere dominikánském do kobky smrduté, tři stop zšíří, sedm zdělí a šest zvýší, aniž byl i vyslechnut.“ Rovněž nepřikládám víry „neslýchaným útrapám“ Husovým ve vězení a myslím, že uvedená důtklivá výzva Chlumova vztahuje se toliko do budoucnosti, ale dotýká se i minulosti, byvši zaviněna obsahem Husových výpovědí. Ovšem v listě ze 4. ledna píše Hus Chlumovi: „Pro soukromé odpovídání mé nemusí se přá-

¹⁾ Hlídka, 1922, str. 110—111. ²⁾ *Dr. Václ. Flajšhans*, M. Jan, řečený Hus z Husince, Praha 1901, 401. ³⁾ M. Jan Hus, Praha, 1915, 340.

telé znepokojovali, poněvadž jsem neviděl, jak by věc mohla jinak dopadnouti, když byla skrze sněm dříve ujednána, než jsem byl jat“¹⁾, hned však, narážející na obsah svých výpovědí, konejší přátele slovy částečně biblickými: „Ale doufám, že co jsem mluvil v domě, hlásáno bude na střeších.“²⁾ Staří vydavatelé norimberští vidí v tom prorocství. — Jan Chlum, tvrdí Novotný, v žaláři odpovědi obdivuje se Husově stálosti. Nevkládejme do pramenů, čeho v nich není! Chlum nepraví: „Constantiam vero vestram in ea, t. in ergastuli responsione intime laudant et supreme;“ chtěje vězni dodati myslí, dí vůbec: „Constantiam vero vestram intime etc.“

Při vyličování Husova procesu jsou nápadny věci, z nichž jedna se (u *Novotného*)³⁾ pomíjí mlčením, druhá se naproti tomu až příliš zdůrazňuje. První, opomíjená mlčením, jest stížnost kardinála Petra z Alliaku na Nový rok 1415 císaři Zikmundovi přednesená. Dle ní bylo na koncilu poměrně málo svobody, tak že mnozí se báli vypovídati — proti Husovi... Druhá až příliš zdůrazňovaná událost — a neodpovídající pravdě — jest předložení falešných článků Pálčových proti Husovi. Toto až do omrzení šířené mínění přesvědčivě vyvrátil *Sedlák* v důkladné studii tomu věnované. Protože se však stále udržuje mínění opačné a II. díl *Studii a textů s dokumentárním důkazem* již jest dávno rozebrán, považuji za nutno uvést z něho hlavní argumentaci. *Sedlák* píše⁴⁾: „Články Pálčovy nejsou vyňaty lživě, nýbrž pravdivě! Hus to v odpovědích částečně sám přiznává. U článku 2. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 16. 25. 26. 29. 30. 33. 34. — tedy u polovice článků Pálčových — nečiní žádné námitky, jen tu a tam článek vysvětluje neb uvádí text svůj úplněji, z čehož právě lze viděti, že Pálč cituje doslovně; u článku pak 1. 3. 4. 5. 12. 24. 27. 28. 31. 32. praví sice, že ten výrok není v jeho spise, ale hned uvádí jej sám, takže se lze snadno přesvědčiti, že ten výrok v jeho spise jest, třebaž Pálč citoval poněkud volněji. Zbývá tedy 7 článků, jež Hus vůbec odmítá, totiž 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. Z těch jest 18: „Důstojnost papežská má svůj původ od císaře římského“ ve hl. XIII. ve formě: „A jest patrné z kronik, jak vznikla moc papežská neboť císař Konstantin...“ Článek 20: „Papež nepodobný životu sv. Petra nemá se zvatí papežem neb náměstkem Petrovým, ale spíše Antikristovým“ jest v hl. XIV.

¹⁾ M. J. Husi kor. 240. ²⁾ Mt. 10, 27. ³⁾ *Kubiček*, Hlídka, 1923, 218. ⁴⁾ Str. 5 n.

v podobě otázky: „Žije-li však těmto ctnostem na odpor... jak jest pravý a zjevný náměstek Kristův nebo Petřův a ne spíše náměstek antikristův...?“ Článek 21.: „Papež v životě nepodobný není pravý představený aniž kardinálové jsou nástupci apoštolů, ale Jidášové, zloději a lotři“, jest Pálčem upraven z věty Husovy: „Papež není zjevný a pravý nástupce knížete apoštolů Petra, žije-li v mravech protivný Petru, a vyhledává-li lakomství, pak jest náměstek Jidáše Iškariotského... a stejně patrně nejsou kardinálové zjevní pravi nástupcové sboru ostatních apoštolů Kristových... pak jsou zlodějové a lotři.“ Z této druhé části vznikl čl. 19., jehož začátek jest na str. 330 řečen o papeži. Článek 22.: „Papež jest ona šelma, o níž pravi se ve Zjevení sv. Jana: „Dáno jí i bojovati se svatými“ není sice v této formě u Husa, ale v hl. XI. (str. 321) jest toto místo z Apokalypsy uvedeno o moci duchovní s jasnou tendencí proti papežství. Tamže vyzývá Hus věřící, aby se moci té šelmy nebáli, pokud tvoří Páleč článek 17. Konečně čl. 23.: „Kdo může volně kázati proti zákazu papežskému“, jest volně podán z hl. XVIII.: „Proto každý kněz, který nehledá vlastní slávy, ale cti boží... má znamení... že jej poslal Bůh“ (str. 360).

O lživém vymyšlení článků nemůže tedy býti řeči. A jistě právem dlužno se diviti smělosti, s jakou Hus za těmito 34 články píše: „... některé výroky z oněch jsem napsal a rozhlásil, tvrdil, že jsou správné, některé však člověk nepřítel si vymyslel, tu přidává něco, tam ubírá, onde celý výrok, jenž není v mé knize, falešně přepisuje...“ Dobře chápeme, co o takovém „pravdivém“ vyjádření napsal Sedlák: „Komise se ovšem neukvapila, nýbrž vzala Husovo prohlášení na vědomí a ustanovila zkoumatí jeho pravdivost.“

Jako Sedlák dokázal, že Páleč Husovi nijak neukřivdil, tak zase Kubiček¹⁾ dokázal totéž o Gersonovi. Učinil tak na základě důkladného srovnání článků Gersonových se spisy Husovými.

Kubiček předně dokazuje nestrannost Gersonovu oproti Husovi. Dovojuje to ze slov, jež Gerson připojil k svému chvatně sepsanému úsudku o nauce Husově: „*Sub correctione* haec doctrinaliter posita sunt velut in transitu“. Který strannicky zaujatý svědek podrobuje své výroky předem opravě?

¹⁾ Sv. Augustín a viklefismus, Hlídka, 1924, 149 n.

Přikročme nyní k jednotlivým článkům! Gersonův 6. čl. odpovídá místu z XX. kap. Husova spisu „De ecclesia“. Rozdíl je pouze ten, že Hus mluví o kněžích, kdežto Gerson o věřících vůbec. Potíží však tu není žádných. Vždyť Gerson prohlásil, že své články psal pouze zběžně, a že na jejich obsahu nijak netrvá. Kromě toho Husův citel Mladenovic ani slovem se nezmiňuje, že by Gerson býval hleděl prosaditi smysl tohoto článku, Hus také o tom nic nepraví; při sestavování obdobného (17.) článku Husova rovněž nelze pozorovati žádného vlivu Gersonova, tak že Kubiček právem dovozuje, že „běží o omyl, který na jednání v Kostnici žádného vlivu neměl a byl prostě zamítnut“.

Gersonův X. čl. zní: „Quod subditi et plebei possunt et debent palam et publice detegere et redarguere vitia superiorum velut habentes potestatem a Christo et exemplum a Paulo istud faciendi“. Tomu odpovídá konec XXI. kap. Husova spisu „De ecclesia“: „Oportet autem laicum sic iudicare opera sui praepositi, sicut apostolus iudicavit opera Petri corripiendo Gal. 2 (v. 14. 15)...“

XIII. čl. Gersonův: „Quod praelatis et superioribus praescitis vel male viventibus nulla debetur obedientia vel reverentia a subditis.“ Hus k těmto slovům Gersonovým a podobně i Pálčovým poznamenal, že tak nepsal. Kubiček však ukazuje na XI. hl. citovaného již Husova spisu o pravé a předstírané moci kleru, z něhož Gersonova i Pálčova slova se dají vyvoditi.

Konečně XIX. čl. Gersonův, jenž pravi: „Quod excommunicationem huiusmodi non timeat, sed spernat.“ Kubiček ukazuje, že těmto slovům odpovídá XXI. kap. Husova „De ecclesia“ a kromě toho i samotná praxe Husa odvolavšího se ke Kristu. Můžeme proto přisvědčiti Kubičkovi, podle něhož „místa, z Husova traktátu „De ecclesia“ uvedená, dostatečně ukazují, že neprávem byly také ony články nazvány mendacia.“¹⁾

Názor o falešnosti článků proti Husovi podaných byl již na koncilu a to v řadách českých pánů, průvodcův to Husových. I dožadovali se veřejného slyšení pro Husa listem psaným zcela důstojně. Ale několik dní před tím rozšířil někdo leták směřující k těmž cíli, ale psaný tónem méně slušným.

¹⁾ U. d., str. 199.

Zde jest nutno uvést na pravou míru mínění *Novotného* o tomto letáku. Někteří kladou sepsání letáku v dobu, kdy přátelé Husovi pracovali o povolení veřejného slyšení, tedy po 15. květnu 1415. Naproti tomu *Novotný* se domnívá, že jde o list na Písmě sv. založený, jenž dal Zikmundovi podnět k protestu proti vyvěšování výhružných listů ve prospěch Husa. Opírá se při tom o tyto důvody: List podává četné příklady bezpráví spáchaného na nevinných, a to příklady z Písma. Citování (prý) jest velmi obratné a účinné, za kterýchžto okolností (prý) se užití Písma vždy jevílo bludným.¹⁾ *Kubiček*²⁾ na to odpovídá: Předně o bludnosti. Nepodepsaný pisatel varuje koncil před souzením Husa, podle kohokoliv i podle osob bezectných. Tato narážka na úplně bezprávné vedení procesu byla urážkou koncilu. Jaká tedy účinnost Husovi příznivá? Obratnosti v citování Písma není nikde viděti, stejně nelze naléztí místa, v němž by se psalo o nepravdivosti svědeckých výpovědí proti Husovi!

Jak známo, dostalo se Husovi veřejného slyšení. Po druhém výsledku prý císař domlouval Husovi, aby nebyl zatvrzelý a odvolal. Používám slůvka „prý“, neboť nejnověji se o tom ozvaly velmi vážné pochybnosti, takže v podobné domlouvání Zikmundovo přestává se již věřiti. Učinil tak poprvé *Pekař*³⁾ v recenzi *Novotného* knihy „Hus a česká šlechta“. Své vývody opírá o znění vášnivého manifestu české šlechty, jehož passus proti nářku Čech z kacířství nazývá *Pekař* kletbou vrženou v tvář koncilu. Výslovně však při tom husitě vyjímají právě císaře Zikmunda, „kteréhož v tom věříme i doufáme nevinného.“ V poznámce k tomu *Pekař* praví: „Častěji kladl jsem si otázku, *byli-li by páni čeští v listu svém z 2. září vyloučili Zikmunda tak šetrně a pozorně z žalob svých, kdyby bylo pravdou, co Mladenovic vypravuje o radách krále Zikmunda kardinálům* (ku konci slyšení Husova z 8. června), aby Husa neodvolá-li, upálili, odvolá-li, mu nevěřili, do Čech na žádný způsob vrátiti se mu nedali...“ *Novotný*, neuváživ dosti toto důležité místo, píše⁴⁾ dokonce o paličské řeči Zikmundově! — Stanovisko šlechty k císaři přišlo znovu na přetřes při nálezu tištěného protestu moravské šlechty.⁵⁾ V něm se nazývá Zikmund

¹⁾ Hus, I, 2, 13. ²⁾ Hlídka, 1923, str. 213. ³⁾ ČČH, 1915, 405. ⁴⁾ Hus, I, 2, str. 445. ⁵⁾ Basilej, asi 1524.

„heres et dominus noster successurus“, kdežto v uveřejněném před tím (*Novotným*) textem slove „graciosus“. *Trávníček*¹⁾ v tom spatřuje úmyslnou změnu svědčící „o úbytku zdvořilosti k Zikmundovi“. *Flajšhans*²⁾ nevidí v tom úmysl, nýbrž nedbalost a proto odmítá *Trávníčkův* závěr o změněné náladě šlechty k Zikmundovi.

Husovi bylo několikrát domlouváno, a s různých stran, leč on stále trval na svém i na neodůvodněných stížnostech o falešných obžalobách. Působil při tom i ohled na jeho stoupence v Čechách, aby jich nepohoršil, jak již správně poukázal *Sedlák*. Po stránce věroučné jest důležité mínění *Kroftovo*³⁾ v recenzi *Novotného* Husa. Praví: „... s církví se rozešel nejen pro své mravní úsilí, nýbrž i proto, že *co on měl za pravdu* — af již vlivem domácího vývoje nebo Viklefovým — jí se jevílo bludem...“ Důležité jest, co při tom soudí *Krofta* o Husově kacířství: „A protože nepochybuji, že k tomu kacířství byl Hus přiveden především poznáním Viklefa, soudím, že význam Viklefov pro Husa a hnutí husitské byl mnohem větší než připouští *Novotný* a že Husovo kacířství počíná se mnohem dříve než on uznává...“ Tím se ovšem rozumí samo sebou, že *Krofta* (str. 524) souhlasí s *Novotným* neváhajícím „přisvědčiti velekněžím na koncilu, kteří o Husovi, odepřevšimu odvolati bludné články víry jemu vytýkané, poznamenali, že je zřejmé, jaký je to zatvrzelý kacíř. „Tenkrát,“ praví *Novotný* (str. 457) „jím Hus již skutečně byl.“

Ohledy Husovy na jeho stoupence v Čechách potvrdil *Pekař*:⁴⁾ „*Sedlák* tu má proti *Novotnému*, jak za to mám, pravdu. Pan Jan z Chlumu netajil obavy, aby Hus neodstoupil od pravdy ze strachu o život. Dodává-li hned na to, „Constantiam vero vestram intime laudant et supreme“ — vidím v tom jen, užívaje obratu *Novotného*... stupňovaný projev obavy, aby se to nestalo.“

Koncilu v zájmu vlastní autority nezbylo než Husa odsouditi. Při odsouzení Husa jest záhodno probrati dvě důležité věci: Způsob vedení procesu a otázku Husova glejtu. O vedení procesu napsal *Novotný*, že (prý) bylo lstivé. Pravý opak toho proti *Novotnému* konstatuje *Pekař*,⁵⁾ jenž píše: „*Novotný* několikrát ukazuje, jak jinak vypadal soud nad kacířem, jak ho žádalo právo

¹⁾ K protestu c. šlechty atd. ČČH, 1916, str. 118. ²⁾ Ještě č. protest r. 1415, ibid. str. 291. ³⁾ ČČH, 1923, 525. ⁴⁾ Tamže 1915, 408. ⁵⁾ Recense *Novotného* spisu „Hus a česká šlechta“ (ČČH, 1915. 408—409).

církevní: byl to soud „pokoutní“ s tajnými výsledky a snad jen veřejným prohlášením rozsudku. Dal-li se koncil Zikmundem a Čechy pohnouti k postupu jinému, se stanoviska svého protiprávnímu, *zasloužilo by to tuším přece slovu uznání. Novotný je velmi jednostranně ochoten chápati postup koncilu jako lstivý ano úskočný.* Pokus býti práv i jeho stanovisku, zmírnil by nepochybně leckterý z jeho soudů o těchto věcech. Také nemám za to, že by koncil v Husovi soudil pouhého „prostého“ kazatele. Koncil přece věděl a viděl, že za tím kazatelem stojí velmi mocní přímluvčí, že se ho ujímá a snad s ním stotožňuje jedna z prvních velmocí evropských té doby, ne-li ve vší formě úředně, přece mnohonásob soukromě. Proto a jen proto byl koncil ochoten ke koncessím *se stanoviska svého neslýchaným*, proto dal kacíři veřejná slyšení, jimž *pro kontroly vyžádal si vlastní assistenci král Zikmund . . .*“

Ohledně druhé věci, totiž glejtu Husovu, potvrdil Pekař¹⁾ mínění Sedlákovy proti Novotnému, podle něhož odsouzením Husovým nebyl nikterak porušen glejt daný mu Zikmundem. Pekař napsal: „Já sám hlásím se k těm, kteří mají za to, že *glejt sice Husa chránil před násilím, ale nikoliv před právem a tudy i rozsudkem.* Novotný náleží k těm historikům Husovým, kteří nedopustí ani ve věcech nedůležitých vysloviti pochybnost o pravdivosti a ryzi důslednosti jeho jednání vždy a všude — s tím pak *nedovedu si srovnati, že je to právě Novotný, jenž nám odhodláni Husovo vydati se na soud koncilu* (v němž právě spatřovati jest hrdinství, nelekající se po případě dáti život za svou pravdu) *znehodnocuje, třebas nepřítmo, předpokladem, že Hus odhodlal se jít do Kostnice, když mu byl slíben glejt zaručující mu život a svobodný návrat!*“

¹⁾ Tamže, 406—407.

XIV.

Nemožnost Husovy rehabilitace.

Důležitou tuto otázku nelze pominouti mlčením, neboť před 7 lety ji nadhodil profesor Pekař¹⁾ a vyvolal takto čilou diskusi. Opakuji zde pouze to, co jsem o tomto předmětu napsal při hesle „Hus“ v Č. slovníku bohovědném: Pekař stavi své předpoklady na poměru katolických historiků Lenze a jmenovitě Sedláka k Husovi, tvrdě, že jejich úsudky k Husovi jsou nesprávné a na kritování procesu Husova, jehož rozsudek nebyl spravedlivý, neboť v nazírání na církev (jež přivodilo Husovu prohru a odsouzení) byl (přý) na stanovisku církevním a pak že se jednalo spíše o veliké nedorozumění mezi theology. S těmito předpoklady nelze souhlasiti z následujících důvodů:

1. U Sedláka se nejedná o žádný nesprávný osobní názor, nýbrž o závěr vyvozený z Husova traktátu „De ecclesia“, takže jakákoliv nesprávnost nazírání Sedlákovy jest vyloučena. 2. Poukaz Pekařův na výrok Sedlákův, podle něhož Hus stál v nazírání na církev na stanovisku orthodoxně-katolickém, neodpovídá skutečnosti, jelikož Sedlák²⁾ mluví o zdánlivě katolickém smýšlení Husově v tomto směru. 3. Nedorozumění theologů při Husově procesu jest jednoduše nemyslitelné, neboť se nejednalo o žádné jemné distinkce, nýbrž o fundamentální a proto každému theologovi docela běžné otázky, jako: Je-li také římský papež hlavou církve, či jenom Kristus? Co jest církev? Jest papež nástupcem sv. Petra a náměstkem Kristovým a má-li takovou moc, jakou obdržel svatý Petr od Spasitele či nic? V takových základních věcech byly omyl

¹⁾ K boji o Husa, Nár. listy, 25. srpna 1925. ²⁾ Hus, 286.

a nedorozumění zcela vyloučeny, zvláště když jednání s Husem se zúčastnili tak vynikající theologové jako Gerson a Petr z Alliaku.

Mluví-li *Pekař* o revisi Husova procesu, pak jest divno, jak mohl při tom zapomenouti na spor vedený roku 1426 a 1429 Příbramem o Viklefa. Příbram útočil na „evangelického“ Mistra tak ostře, že „nejen zajisté smělejší Husité řečmi jeho uražení se býti cítili, ale i mírnější *kališníci* mnozí počali se báti, kdyby Viklef byl kaceřován, že by pak i Hus, Viklefa chválivší a následovavší, kacířstvím naříkán býti mohl.“¹⁾ Útoky tyto dospěly vrcholu v roce 1429. Pro revisi Husova procesu jsou důležité ony polemiky proto, že jeho důsledky stály s ním v přímé souvislosti. Souvěký pramen vypráví nám toto: „Jmenovitě jest litovati, že odsouzení na smrt dobré paměti Mistra Jana Husa v Kostnici bylo by považováno za právoplatné a nezrušitelné (non impugnabilis).“²⁾ Takové nazírání české veřejnosti nebylo mílo ani samotnému Příbramovi, i snažil se proto popřítí závislost Husovu na Viklefovi, však ne právě s úspěchem. Opomíjejíce (k vůli stručnosti) argumentaci Příbramovu, vytyčujeme pouze dvě věci: 1. Část husitského tábora počala věřiti ve spravedlnost rozsudku nad Husem vyneseného, čili revise jeho procesu roku 1429 učiněná dopadla ve prospěch katolické církve. 2. Jelikož názor tento vyplynul z polemik Příbramových proti Viklefovi, snažil se Příbram ostří svých premis otupiti popřením souvislosti mezi Husem a Viklefem, což bylo zajisté velmi násilné a jasně svědčí o rozpacích, v jakých se Příbram octl.

Pekař dále poukazuje na jednání koncilu basilejského s husity a dovozuje, že sbor upustil od stanoviska, na něž se stavěl v Kostnici vůči Husovi, jenž prý připustil disputaci na základě Písma sv. a tradice. V tom prý spočívala dvojitá kapitulace církve, neboť koncil prý přistoupil na též pramen víry, jaký platil i u Husa, a pak prý chtěl již rozhodnouti diskusí o správnosti toho či onoho názoru.

Obojí toto mínění jest nesprávné, neboť katolická církev již od svých prvopočátků se opírala o Bibli i ústní podání a proto autority v Kostnici shromážděné na to nepotřebovaly Husa, aby

¹⁾ *Palacký*, Dějiny III, 373. ²⁾ *Höfler*, Geschichtsschreiber der Hussit. Bewegung, II, 524.

jich poučoval o pramenech víry. Patrně tedy z toho, že Hus nic nového koncilu nepřinesl. Rozdíl mezi katolickou církví a Husem spočíval v uznávání učitelské autority církve, kteréž Hus nechtěl uznati. Proto církev, dovolujíc husitům disputovati na základě Písma sv. i tradice, nikterak se nevzdávala své nejvyšší učitelské autority, neboť si vyhradila konečné a neodvolatelné rozhodnutí.

Prohlašuje-li *Pekař* kompaktata za kapitulaci katolické církve před husity a částečně i za rehabilitaci Husovu, jest ono mínění opět nesprávné, protože církev uznala v kompaktatech Čechy za pravé syny své až teprve tehdy, když oni přistoupili na její názor o laickém kalichu, jemuž tak dlouho odpírali. Kapitulovali tudíž (dogmaticky) husité před církví, což bylo asi špatnou (byť pouze nepřímou) Husovou rehabilitací.¹⁾

Revise Husova procesu jest nemožna ještě z jiného velmi vážného důvodu. *Novotný*²⁾ praví, že Hus byl skutečným kacířem tehdy, když stál na soudě koncilu. *Krofta*³⁾ odporuje tomuto tvrzení a poukazuje, „že Hus ve svém nitru přece jen byl odcizen pravověrnému nazírání církevnímu“ již daleko dříve, již před rokem 1412. Jestliže podle *Krofty* nebyl Hus pravověrným již aspoň tři roky před svým procesem, a jestliže podle *Novotného* byl opravdovým kacířem, když jej soudil koncil, pak tím oba čelní historikové čeští mimo katolický tábor stojící nepřímou uznávají, že koncil Husovi nikterak neukřivdil, když konstatoval jeho kacířství a že tudíž odsouzení Husovo jako kacíře bylo správné. Za takových okolností jest rozhodně nepochopitelné, jak může jiný historik žádati na církví, aby zrevidovala Husův proces a Husa dokonce rehabilitovala!

¹⁾ *Neumann*, K boji o Husa v revue „Zrno“ (Prostějov 1925) č. 7. a 8. ²⁾ Hus II, 311. ³⁾ Recense *Novotného* Husa v ČČH 1923, 523.

XV.

O Husově povaze.

Otázka tato byla nadhozena dvěma kritikami profesora *Krofty*. První věnoval *Sedlákově* práci o Husovi, druhou téže práci vplynulé z pera *Novotného*. *Kroftova* recenze spisu *Sedlákovy*¹⁾ jest psána věcně a klidně, jako kritika o knize *Novotného*²⁾. Referentovi se však přihodila nepřijemná věc: Odmítal celkem *Sedlákovy* úsudky o Husovi, pokud byly mu nepříznivy, naproti tomu však v druhé recenzi odmítal zase přílišné vyvyšování Husa *Novotným* a nevědomky dával takto za pravdu *Sedlákově*. Z důvodů věcných uvádím tu výtky činěné *Kroftou* *Sedlákově* a potom jeho výtky činěné *Novotnému*, aby se laskavý čtenář mohl na svou vlastní zkušenost přesvědčiti, jakého zadostiučinění se tím *Sedlákově* dostalo.

Uvádím proto nejprve odmítavý závěr *Kroftův* a potom k jednotlivým jeho výtčkám stavím výtky činěné *Novotnému*. *Krofta* píše, že *Sedlákův* Hus „jistě nevzbuzuje sympatii. Je to hašteřivý, domyšlivý sektář bez hlubšího vzdělání, bez pravé síly povahové, bez jediného rysu velikosti, který se za cizí myšlenky dává v zápas s církevní autoritou a smrt mučednickou podstupuje konec konců ne tak z opravdového přesvědčení, jako z falešného studu, aby si nezadal u svých přátel a stoupenců.“

Krofta předně vytýká *Sedlákově*, že předvádí Husa jako člověka, „který se za cizí myšlenky dává v zápas s církevní autoritou.“ *Novotnému* naproti tomu vyčítá marné poukazy na Husovu souvislost s českým hnutím reformním v době předchozí, řka: „Přiznávám, že tento skoro úplný nedostatek zřetelných stop přímého

¹⁾ ČČH 1916, 158—179. ²⁾ Tamže, 1920 a 1923.

působení na Husa jeví se mi tím podivnější, čím lépe poznáváme bohatství a cenu tohoto písemnictví a jeho mocný vliv na některé Husovy vrstevníky, zejména na jeho důvěrného přítele *Jakoubka* ze *Stříbra*. A věru nevím, jak lépe vysvětliti tento zvláštní zjev než právě tím, že *mysl Husova byla tak plně zaujata Viklešem, že v ní takřka nebylo místa pro jiné vlivy...*“ Tak na konec konců i z knihy *Novotného* zcela jasně vysvitá, že pravým duchovním otcem Husovým byl *Vikleš* a že právě ve vrcholnou dobu života Husova jeho poměr k *Viklešovi* je stěžejním problémem jeho tragické historie...“ Tím tedy *Krofta* nevědomky ukázal neodůvodněnost své výtky činěné *Sedlákově*, že předvádí Husa jako člověka, „který se za cizí myšlenky dává v zápas s církevní autoritou.“¹⁾

Krofta není dále se *Sedlákem* spokojen, že předváděl Husa jako člověka „bez pravé síly povahové“. Při tom však *Krofta* ukazoval, že i *Novotný* tento rys nepřímo připouštěl. Prý (dle *Novotného*) připouštěl Hus z *Vikleše* jen to, co odpovídalo předchozímu hnutí náboženskému, k čemuž *Krofta* podotýká, „že se tu Husovi přisuzuje *neschopnost nebo nedostatek odvahy* přijmouti novou myšlenku.“²⁾ Na jiném místě³⁾ je *Krofta* zase nespokojen, že *Novotný* předvádí Husa jako člověka bojícího se *kacířství* a praví: „Dokazuje-li se příliš horlivě pravověrnost Husova, přičítá-li se se mu takřka strach z *kacířství* — třeba se vysvětloval snahou neškoditi mravní reformě — snižuje se tím jeho dějinný význam. Ten tkví zajisté nejen v jeho mravním úsilí, nýbrž i v boji za poznanou pravdu.“ Křivdil tedy *Sedlák* Husovi ohledně slabosti povahy, když i *Novotný* psal o něm tak, že *Krofta* neváhá odmítnouti důsledky z toho plynoucí: *Neschopnost nebo nedostatek odvahy* a strach z *kacířství*?

Krofta dále tvrdí, že *Sedlák* předváděl Husa jako hašteřivého sektáře. Všimněme si nejprve slova: hašteřivý. Ze slov *Novotného* dovozuje recensent, že Hus v nauce o očištění a Eucharistii nebyl pravověrný, avšak „zakrýval to s podivuhodnou obratností“. Když tedy nebyl katolicky pravověrný a navenek se proti výtčkům *kacířství* ohražoval, zdaž to nebyla hašteřivost? — Nyní ad vocem: *kacíř*. V druhé své recenzi⁴⁾ cituje *Krofta* výrok *Novotného*, dle

¹⁾ ČČH, 1923, str. 520. ²⁾ ČČH, 1920, str. 196. ³⁾ U. d. 1923, str. 525.

⁴⁾ U. d. 1923, str. 524.

něhož Hus byl vskutku kacířem tehdy, když stál před soudem koncilu. Ve skutečnosti však *Krofta* připouští, že Hus jím byl již dávno předtím. Tak v první své recenzi poukazuje ¹⁾, kterak *Novotný* odmítl mínění *Sedlákovy* o Husově materiálním bludařství již v roce 1408 a poznamenává k tomu, že „aspoň nepřímou připouští, že názory hlášané Husovými přáteli a stoupecí a z části i Husem samým mohly se jevití zástupcům úřední církve kacířstvím“.

Divně se vyjímá Husova povaha i při konečném odsouzení.

Proti výtce činěné *Kroftou Sedlákovy*, že (dle *Sedláka*) Hus „podstupuje smrt konec konců ne tak z opravdového přesvědčení, jako z falešného studu, aby si nezadal u svých přátel a stoupeců“ dal *Pekař Sedlákovy* za pravdu, řka: „*Sedlák* tu má proti *Novotnému*, jak za to mám, pravdu. Jan z Chlumu netajil obavy, aby Hus neodstoupil od pravdy ze strachu o život. Dodává-li hned na to, „Constantiam vero vestram intime laudant et supreme“ — vidím v tom jen, užívaje obratu *Novotného*... stupňovaný projev obavy, aby se to nestalo.“ ²⁾

Jak tedy patrno, neukřivdil *Sedlák* Husovi ani trochu, když *Krofta* mu dal později sám nevědomky za pravdu. Tím jsou ovšem nevyvratně dosvědčeny i povahové nedostatky Husovy.

¹⁾ ČČH, 1920, str. 198. ²⁾ Recenze *Novotného* spisu „Hus v Kostnici a česká šlechta“ v ČČH, 1915, str. 408, p. 2.

XVI.

Hus a český jazyk.

Sedlák vzdal ve svém díle Husovi všechnu chválu pro snahu o povznesení české řeči, dnes však je nutno tento pochvalný úsudek důkladně zredukovati. Od vyjití *Sedlákovy* knihy opravilo totiž vědecké badání stávající až dosud názory o jazykové reformě Husově do té míry, že autorství Husova spisu „*De orthographia*“ bylo vážně ohroženo, úplně pak padlo mínění, dle něhož dílem Husovým bylo přizpůsobení spisovné řeči pražské mluvě a úbytek aoristů a imperfekt.

Autorství Husovo uvedl nejnověji na přetřes *Pekař* v referátě ¹⁾ o *Flajšhansově* studii uveřejněné o tomto předměte ve sborníku k šedesátinám prof. *Tilleho*. *Pekař* píše: „A i otázka, *je-li Hus opravdu skladatelem „Orthografie“*, zaslouží po mém soudu přezkoušení. Rukopis (máme jen jediný v Třeboni, je to opis z pera *Oldřicha Kříže* z Telče z poslední třetiny 15. stol.). Nic o autorství Husově nepraví, žádný vrstevník nebo následovník Husův neprozrazuje slovem, že by Hus napsal traktát o orthografii (jen *Abeceda* v čelo *Orthografie* postavená přičtena jest v tisku z roku 1547 Husovi), Hus sám ve svých spisech se pravidel *Orthografie* neodrží — to je, tuším, dosti důvodů, aby otázce autorství byla věnována zvláštní pozornost. Vira v autorství Husovo založena byla způsobem dosti náhodným: *Palacký* někdy r. 1826, tedy v době, kdy o Husovi a spisech jeho mohl býti informován velmi nedokonale, poznal *třeboňský* přepis *Orthografie* a v prvním ročníku *Musejníka* z roku 1827, referuje o *Jungmannově Historii literatury*

¹⁾ ČČ, 1928, str. 202.

české, podal doplňkem k Jungmannovi seznam nových spisů, jež našel v poslední době, mezi nimi pod č. 5. „M. Jana z Husince pojednání latinské o české dobropisemnosti od něho ustanovené“. Přidal ještě větu, že hodné jest o důležitém pojednání budoucně místnější zprávu dáti. Nic víc — a pokud vím, ani ona místnější zpráva Palackým slíbená již podána nebyla, až r. 1855 vydal celou orthografii z přepisu Palackého A. V. Šembera. O důkaz, že spis pochází opravdu z pera Husova, neměl za potřebné od té doby pokusiti se nikdo, pouhý dohad Palackého... „stal se vskutku základem these, jakoby nade všechnu pochybnost povznesené...“ *Pekař* dále poukazuje, že spis odpovídá spíše autorovi z řad učitelstva a poukazuje při tom na „břevnovského benediktina Jana z Holešova, *bystřého odpůrce Husova*, jež *Brückner* nazval prvním srovnávacím filologem slovanským“. Dodává k tomu konečně tolik ještě, že Dr. *Flajšhans* ho ujistil, že autorství Husovo se dá bezpečně dokázati. Můžeme tedy čekati na důkaz *Flajšhansův*.

Husovy zásluhy o přizpůsobení spisovné češtiny pražské mluvě rozhodně vyvrátil Trávníček, jenž o tom napsal:

„A konečně nesmíme zapomínati, že spisovný jazyk je jen jedno z mnoha nářečí čes. jazyka a že na vývoj čes. jazyka jako souhrn všech nářečí *působení Husovo nemělo nejmenší vliv*. Působení Husovo může býti mezníkem v dějinách spisovného jazyka, zejména probírá-li se současně s rozvojem písemnictví, nebo dějinách celého jazyka... *V historické mluvnici* — a o tu mi jde — *vystoupení a působení Husovo mezníkem býti nemůže. Český jazyk se vyvíjel již před Husem, vyvíjel se i po něm a nepozorujeme, že by se v době Husově byly dokončily nebo začaly nějaké důležité změny jazykové a pod.*“¹⁾

Týž autor vykázal přiměřené meze Husovým zásluhám i o odstranění imperfekt a aoristů: „Chybovali bychom, kdybychom se domnívali, že úbytek aoristů a imperfekt u spisovatelů doby Husovy a pozdější je jen vlivem Husovým. Tvary tyto jako přežitky z dob starších přirozenou cestou mizely z jazyka spisovného, arcíť ne stejnou měrou u všech spisovatelů. Někteří se jich vzdávali více, jiní méně, jak vidíme i při jiných jevech mluvnických.

¹⁾ Příspěvky k dějinám českého jazyka. (Spisy filosof. fakulty v Brně, sv. XIX.) str. 34.

A na druhé straně pozorujeme, jak Hus velmi přísně zachovává duál, jistě proti tehdejšímu zvyku. To je příklad theoretického zasahování do přirozeného vývoje čes. jazyka spisovného, jenž však, tuším, rovněž *neměl veliký vliv ani na spisovatele tehdejší ani na pozdější.*“¹⁾ Patrně tedy, že dle nejnovějších výzkumů nejsou Husovy zásluhy o český jazyk takové, jak až dosud se myslelo.

¹⁾ U. d., 36.

OBSAH.

	Strana
Předmluva	1— 2
I. Mravní a náboženský život věřících v době předhusitské	3— 5
Vzory kř. dokonalosti: Anna z Rožmberka, manželé Sdenklovi ze Zatce, Fr. Vít v Bělé pod Bezd., 3—4. Eucharistický kult, 4. Úcta k sv. Kříži, 4. Kult mariánský, 4—5. Domnělá simonie, 5.	
II. Duchovenstvo v době předhusitské	6— 9
Arnošt z Pardubic povznáší vzdělání kléru, 6. Studia u řeholníků, 6—7. Arnoštovy snahy o povznesení mravů kněžstva, 7—8. Překážky v tom, 8. Překroucená akta arcijáhenské visitace z r. 1379, 8—9. Skutečný mravní stav svět. kléru a jeho počet, 9.	
III. Snahy opravné	10—12
Příčiny úpadku duchovenstva, 10. Pojem církevnictví, 10—11. Blahovolný vliv círk. autority při reformě řádů, 11—12.	
IV. K otázce národnostní a hospodářské	13—15
Němectví Cisterciáků, patriotismus Karla IV., 13. Postup čes. živlu v době předhusitské, 14. Zadluženost církve v čes. zemích, 14—15.	
V. Předchůdcové Husovi	16—21
Stanovisko Waldhauserovo, 16. Šternberský Augustinián, žák Miličův, 16—17. Johlín zderazský, podnět k sepsání jeho postily, 17. Poměr k bratrstvu „Obruči“, kvalita kazatelů-řeholníků, 18. Vliv předchůdcův Husových na Husa, 19—20. Valdenské vlivy na náboženský život český, 20—21.	
VI. K událostem roku 1393	22—24
Pekař o sv. Janu Nep., 23. Nedůslednost Tomkova, 22—23. Politické pozadí milostivého léta, 23—24. Poměr „pokrokových“ reformistů k němu, 24. Odpustky dle vatikánských dokladů, 24.	
VII. Dvě otázky o Husovi	25—28
Husovo rodiště, 25—27. Husova tvář, 27—28. Přílišná tloušťka, 28.	
VIII. Hus, Jeroným pražský a česká „šlechta“	29—30
„Šlechta“ a lapky, 28—29. Jeroným pražský hostem na Bítově, 30. Hus volá šlechtu k reformě církve, 30.	

	Strana
IX. Husovo rektorství	30—32
První rektorát, 31. Druhý rektorát, 32.	
X. Hus a Zbyněk z Hasenburka	33—37
Původní přátelský poměr arcibiskupa k Husovi, 33. Nesprávnost mínění o lživosti žalob na Husa z července 1407, 33—34. Podíl remanence na rozchodu arcibiskupa s Husem, 34—35. Reformní hnutí upadá v bludy dogmatické, 36. Nepravdy o nevzdělanosti arcibiskupově, 37.	
XI. Proti bulle odpustkové	38—43
Nepravdy a omyly o děkanovi Tiemovi, 38—39. Odpustky nepřivodily Husův rozchod s církví, nýbrž věroučné bludy, 39—40. Poměr Husův k hlásání odpustků, 40—41. Bajky o kramaření s odpustky, 42. Novotného nedůslednost o pravověrnosti Husově, 42—43.	
XII. Drobné poznámky k letům 1412—14	44—49
Valdenství v době Husově a učení o existenci očištěnce, 44—45. Mylné ocenění Holešovského traktátu prof. Novotným, 45—46. Nepravdy o schůzi na radnici, 46—47. Synoda svatodorotská, 47—48. Jan Železný zakročuje proti viklefské agitaci, 48. Kde sepsán Husův list na rozloučenou, 48. Identita jeho průvodců, 49.	
XIII. K Husovu procesu	50—56
Husovo vězení ve skutečnosti, 50—51. Stížnost kardinálů císaři na nedostatek svobody, 51. Nepravda o lživých člancích Pálčových, 51—52. Pravdivost článků Gersonových, 52—53. Obsah letáku, 54. Poměr císaře k Husovi, 54—55. Husova dogmatická subjektivita, 55. Husova nepoddajnost a ohledy na stoupence, 55. Způsob vedení Husova procesu a glejt, 55—56.	
XIV. Nemožnost Husovy rehabilitace	57—58
Omyl o osobním názoru Sedlákově na Husa, 57. Nemožnost nedorozumění, 57—58. Diskuse o Husově kacířství v r. 1426 a 1429, 58. Koncil basilejský, 58—59. Novotný a Krofta o Husově kacířství, 59.	
XV. K Husově povaze	60—62
Nepůvodnost Husových názorů, 60—61. Povahová slabost, 61. Hašteřivost 61—62. Otázka o smrti z přesvědčení, 62.	
XVI. Hus a český jazyk	63—65
Pochybnost o autorství spisu „De orthographia“, 62—63. Nesprávnost o Husových zásluhách o přizpůsobení spisovné češtiny pražské mluvě, 64—65.	

Podle usnesení výboru třeba při odběru nového podílu zapraviti příspěvek 5 Kč.

Členem Dědictví sv. Prokopa se stává, kdo složí vklad 100 Kč a právnická osoba (řehole, spolky atd.) 250 Kč.

SPISY

nákladem Dědictví sv. Prokopa vydané:

- Generální rejstřík věcný Časopisu katol. duchov. od r. 1828—1878. Cena 1 Kč. (Rozebrán.)
- Evangelium sv. Matouše. S výkladem Fr. Sušila. Cena 4 Kč. (Rozebráno.)
- > > Marka. > > 1 Kč 20 h. (Rozebr.)
- > > Lukáše. > > 1 Kč 80 h. (Rozebr.)
- > > Jana > > 4 Kč. (Rozebráno.)
- Katechismus sněmu Tridentského. Cena 3 Kč 20 h. (Rozebrán.)
- Skutky apoštolské. S výkladem Fr. Sušila. Cena 3 Kč 20 h. (Rozebrány.)
- Listové sv. Pavla apoštola. S výkladem Fr. Sušila, I. díl za 5 Kč. (Rozebrán.) II. díl za 5 Kč 60 h. (Rozebráno.)
- Písmo sv. Nového Zákona. S výkladem Fr. Sušila. Cena 6 Kč. (Rozebr.)
- Antonín Brus z Mohelnice. Sepsal Dr. Klem. Borový. Cena 4 Kč. (Rozebr.)
- Spisy sv. Otočiv apošt. a Justina Mučedníka. Cena 4 Kč. (Rozebr.)
- Učení M. Jana Husi. Sepsal Dr. Ant. Lenz. Cena 4 Kč. (Rozebráno.)
- Sv. Otce Ireneia Patero knih proti kacířství. Cena 5 Kč.
- Apologeticum Q. Sept. Fl. Tertulliana. Cena 1 Kč 60 h.
- Padesát homilií duchovních sv. Makaria Egypt. Cena 2 Kč 40 h.
- Martin Medek, arcibiskup Pražský. Cena 2 Kč 40 h.
- Poselkyňe starých příběhů českých. Sepsal Jan Beckovský. Sv. I. (Rozebr.) a II. po 5 Kč, sv. III. 5 Kč 60 h. (Rozebr.)
- Anthropologie katolická. Sepsal Dr. Ant. Lenz. Cena 6 Kč 40 h. (Rozebr.)
- Všeobecný církevní dějepis. Sepsal Dr. Fr. Kryštůfek. Díl I. Starý věk. Cena 6 Kč. Díl II. Středověk. Část I. Cena 6 Kč. Část II. Cena 6 Kč. Díl III. Nový věk. Cena 8 Kč. (Všecky díly rozebrány.)
- Katolická mravověda. Sepsal Jan Nep. Stárek. Cena 5 Kč. (Rozebrána.)
- Rozbor filosofie sv. Tomáše Akv. Napsal Dr. Václav Hlavatý. (Rozebrán.)
- Výbor ze spisů sv. Otce Jana Zlatoústého. Přel. Jan Nep. Desolda. 5 Kč. (Rozebrán.)
- Arnošt hrabě Harrach, kníže-arcibiskup Pražský. Napsal Dr. Fr. Krásl. Cena 5 Kč.
- Sv. Tomáše Akv. O bytí a bytnosti, kardinála J. Pecciho výklad vlašský. Přel. J. K. Voška a V. Vojáček. — Logika formálná. Od Dra. fil. Eugena Kadeřávka. Cena 4 Kč.
- Starověda biblická. Vzdělal Dr. Melichar Mlčoch. Cena 5 Kč. (Rozebrána.)
- Kláster bl. Anežky v Praze. Sepsali V. V. Tomek a J. Mocker. Cena 2 Kč.
- Dějiny posvátného zpěvu staročeského. Sepsal K. Konrád. Cena 10 Kč.
- Psychologie. Od Dra. Eug. Kadeřávka. Cena 4 Kč.
- Svatý Prokop. Sepsal Dr. Frant. Krásl. Cena 6 Kč.
- Zpovědnosť. Sepsal Dr. Gabriel Pecháček. Cena 6 Kč.
- Paedagogika. Sepsal prof. Josef Šauer z Augenburku. Cena 4 Kč 60 h. (Rozebrána.)